Ἀριθ. 629 — Λεπτὰ εἴκοσι πέντε.

ΕΤΟΣ ΙΓ'.

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος ΚΕ'. Συνδρομὴ ἐτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 12, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20. — Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ 1 Ἰανουαρ. ἐκάστ. ἔτους καὶ εἶναι ἐτήσιαι. — Γραφεῖον Διευθ. Ὁδὸς Σταδίου 32. 17 Ἰανουαρίου 1888

ΜΕΓΑΛΗ ΤΟΥ ΓΕΝΟΥΣ ΣΧΟΛΗ

Ἡ ἐν Φαναρίῳ Πατριαρχικὴ Σχολὴ δὲν πρέπει νὰ θεωρηθῇ ἁπλῶς ὡς γυμνάσιον. Ἐν Ἀνατολῇ ἔχει γόητρον σχεδὸν Πανεπιστημίου· τὸ παρεχόμενον τῷ ἀποφοιτῶντι μέγα ἐπὶ μεμβράνης ἀπολυτήριον φέρον ἐπὶ κεφαλῆς τὴν μακρὰν καὶ περίπλοκον ὑπογραφὴν τοῦ Πατριάρχου καὶ παμμεγίστην σφραγῖδα τῆς Σχολῆς μετὰ τοῦ δικεφάλου ἀετοῦ, ἀναγράφει ὅτι «ἔξεστιν αὐτῷ (τῷ ἀποφοιτῶντι) μὴ μόνον ὑψηλοτέρων ἀκροάσασθαι μαθημάτων, εἰ βούλεται, ἀλλὰ καὶ ἀκωλύτως ἰδίᾳ τε καὶ δημοσίᾳ διδάσκειν.» Τὸ ἀπολυτήριον τοῦτο καλεῖται ἐν μὲν τῇ ἐπισήμῳ τῆς Σχολῆς γλώσσῃ *πτυχίον* κοινῶς δὲ *δίπλωμα*, οἱ δὲ ἀναγινώσκοντες βυζαντινὰς ἐφημερίδας βλέπουσι συχνάκις ἐν ταῖς ἀγγελίαις ὅτι «διπλωματοῦχος τῆς Μεγάλης σχολῆς ζητεῖ διδασκαλικὴν θέσιν ἢ παραδόσεις.» Ἡ τελετὴ τῆς ἀπονομῆς τοῦ πτυχίου τούτου γίνεται πανηγυρικωτάτη. Ἐν πληθούσῃ ὁμηγύρει ἀποτελουμένη ὑπὸ τῶν συνοδικῶν, τοῦ Μεγάλου Λογοθέτου, τοῦ συλλόγου τῶν καθηγητῶν, τοῦ πρεσβευτοῦ ἐνίοτε τῆς Ἑλλάδος καὶ πλήθους πολλοῦ, ὁ Πατριάρχης ἐγχειρίζει αὐτό, κυλινδρικῶς ἐπτυγμένον καὶ διὰ κυανῆς μεταξίνης ταινίας δεδεμένον, εἰς ἕκαστον τῶν τελειοφοίτων. Ἐν τέλει τῆς τελετῆς ὁ Πατριάρχης ἀποτείνει παραινετικὴν προσλαλιὰν πρὸς αὐτούς, εὐλογῶν τὴν εἴσοδόν των εἰς τὸν κοινωνικὸν βίον, εἰς δὲ τῶν ἀποφοιτώντων ἀνταπαντᾷ μετὰ συγκινήσεως εἰς τὸν Πατριάρχην. Ὁ τελειόφοιτος τοῦ Γυμνασίου δὲν εἶνε τίποτε, ἀλλ' ὁ τῆς Μεγάλης Σχολῆς εἶνέ τι· ἔχει κοινωνικὴν θέσιν, γίνεται δημοσιογράφος, σχολάρχης, ἑλληνοδιδάσκαλος, ἐκπατριζόμενος δ' εἰς τὰς ἐσχατιὰς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἢ τῆς Θρᾴκης καὶ τῆς Μακεδονίας, ὡς πολλοὶ τῶν ἐκ τοῦ Πανεπιστημίου ἰατρῶν, τρέφει γέροντας γονεῖς, προικίζει ὀρφανὰς ἀδελφάς.

* *
*

Ὅτε ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῆς καθημαγμένης Κωνσταντινουπόλεως ἐκυμάτισεν ἡ σημαία τοῦ Μωάμεθ, τῆς δὲ θαλάσσης τὰ νῶτα ἐκάλυψαν πλοῖα καὶ ἄκατοι εἰς κρείττονας χώρας φέρουσαι τὰς γυναῖκας, τὰ τέκνα καὶ τὴν περιουσίαν τῶν ἡττηθέντων, αἱ Μοῦσαι δὲν ἐξεπατρίσθησαν πᾶσαι. Εὐθὺς ὡς ἐξελέχθη Πατριάρχης Γεώργιος ὁ Γεννάδιος, ἵδρυσεν ἐν τοῖς Πατριαρχείοις τὴν Πατριαρχικὴν σχολήν, σχολάρχην ἀναδείξας Ματθαῖον τὸν Καμαριώτην. Ἔκτοτε οἱ περιφανέστατοι τῶν ἑλλήνων λογίων καὶ κληρικῶν διηύθυναν τὴν Σχολὴν ταύτην ἢ ἐδίδαξαν ἐν αὐτῇ. Ἀλέξανδρος Μαυροκορδάτος ὁ ἐξ Ἀπορρήτων (μέχρι τοῦ 1672), ὁ ἐκ Ρυσίου Διαμαντῆς πάππος πρὸς μητρὸς τοῦ Ἀδαμαντίου Κοραῆ, (περὶ τὸ 1695) ὁ Ἠλίας Μηνιάτης (1704) Εὐγένιος ὁ Βούλγαρις (1760) ὁ Κούμας (1814). Πᾶς διαπρέπων ἐπὶ παιδείᾳ ἐκαλεῖτο εἰς τὴν σχολὴν ταύτην, ἥτις ἀπὸ τοῦ 1752 προσωνυμεῖτο Ἀκαδημία. Ὁ πατριάρχης Διονύσιος ὁ Β' προσεκάλεσε τὸν ἐν Φερράρᾳ διδάσκοντα Μιχαὴλ Ἑρμόδωρον Λῆσταρχον, ὁ δὲ Ῥάφαὴλ ὁ Β' ἐπανειλημμένως ἐκάλεσεν ἐκ Ρώμης τὸν ἐκ Νάξου Φραγκῖσκον τὸν Κόκκον, ἀπειλήσας αὐτὸν ἐν περιπτώσει παρακοῆς διὰ τῶν ἀρῶν «αἳ τοῖς ἀπειθοῦσιν ἀπόκεινται»· ὁ Πατριάρχης Σαμουὴλ μετεκάλεσεν ἐκ τῆς ἐπαρχίας τὸν μητροπολίτην Βιζύης Γεράσιμον, ἀναθεὶς αὐτῷ τὴν διεύθυνσιν τῆς Σχολῆς. Οἱ διευθυνταὶ καὶ διδάσκαλοι τῆς Πατριαρχικῆς Σχολῆς ἐτιμῶντο διὰ μεγάλων *ὀφικίων*. Ὁ Καρυοφύλλης Βυζάντιος ἐτιμήθη διὰ τοῦ ἀξιώματος τοῦ Μεγάλου Λογοθέτου. Δωρόθεος ὁ Λέσβιος ἐγένετο πρωτοσύγκελος, ὁ δὲ ἐκ Θήρας Ἀζαρίας Σιγάλας μέγας Πριμηκίριος. Πολλοὶ ἀνυψοῦντο εἰς τὸν μητροπολιτικὸν θρόνον. Ὁ ἐν Ῥώμῃ καὶ Παταβίῳ σπουδάσας Ἀθηναῖος Θεόφιλος ὁ Κορυδαλλεὺς μετὰ δεκαοκταετῆ εὐδόκιμον σχολαρχίαν προήχθη εἰς μητροπολίτην Ἄρτης, Καλλίνικος δ' ὁ Νάξιος μητροπολίτης Ἡρακλείας ἀναδειχθεὶς ἐξελέχθη εἶτα Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης. Γερμανὸς ὁ Λοκρὸς ἐγένετο μητροπολίτης Νύσσης. Ὁ ἐκ Χίου ἱερομόναχος Ναθαναὴλ Κλωνάρης ἀρχιερεὺς Ἀγχιάλου καὶ εἶτα Ἡρακλείας. Παναγιώτης ὁ Βυζάντιος γενόμενος μοναχὸς ἐχειροτονήθη μητροπολίτης Εὐρίπου· ὁ δὲ Ἰωακεὶμ Ἀντιπάριος μητροπολίτης Ἀγχιάλου καὶ

εἶτα Κυζίκου. Ὁ ἐν Ἰταλίᾳ καὶ Γαλλίᾳ σπουδάσας Δωρόθεος ὁ Πρώϊος προήχθη εἰς μητροπολίτην Φιλαδελφείας, ἐξηκολούθησε δ' ἐπὶ διετίαν ἔτι διδάσκων· ὁ Ἱερομόναχος Σαμουὴλ ὁ Κύπριος ἀνεδείχθη μητροπολίτης Προκοννήσου. Κατὰ τὴν τελευταίαν δὲ εἰκοσαετίαν ὁ ὁ μὲν Εὐστάθιος Κλεόβουλος ἐγένετο μητροπολίτης Καισαρείας, ὁ τιμῶν τὸν ὀρθόδοξον κλῆρον Φιλόθεος Βρυέννιος Σερρῶν καὶ εἶτα Νικομηδείας, ὁ δὲ Ἰωάννης Ἀναστασιάδης μητροπολίτης Καισαρείας.

Ὁ χαρακτὴρ τῆς σχολῆς ἦτο φιλοσοφικὸς καὶ θεολογικός. Πόσον χρόνον διήρκει ἡ διδασκαλία δὲν εἶνε ἐπηκριβωμένον, ἀλλὰ βεβαίως πολλὰ ἔτη ἐδαπανῶντο εἰς διδασκαλίαν τῶν ἀρχαίων ποιητῶν καὶ πεζογράφων· ἦσαν οἱ χρόνοι δι' οὓς *ἡ γιαγιακοῦλα* τοῦ Ἠλία Τανταλίδου λέγει :

Εἴχαμεν οἱ πρωτινοὶ
καὶ δασκάλους ξακουσμένους·
ἦσαν λίγοι πλὴν τρανοὶ
κ' ἦσαν ἄνθρωποι τοῦ Γένους.
Γράμματα χριστιανικά,
γράψιμο μαργαριτάρι
καὶ γερὰ ἑλληνικά.

Μεγάλη κατεβάλλετο ἐπίσης ἐπιμέλεια περὶ τὴν ἑρμηνείαν τῶν θεολογικῶν συγγραμμάτων τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, ἐδιδάσκοντο δὲ καὶ τὰ στοιχεῖα τοῦ Εὐκλείδου καὶ αἱ κωνικαὶ τομαί, ἡ ρητορικὴ τοῦ Ἑρμογένους καὶ τὰ προγυμνάσματα τοῦ Ἀφθονίου.

* *
*

Ἀλλ' ἡ Μεγάλη τοῦ Γένους Σχολὴ μεθ'ὅλην τὴν περιωπὴν αὐτῆς κατετρύχετο ὑπὸ ἐνδείας. Ἤδη ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ ΙΖ' αἰῶνος ὁ ἐκ Καστορίας Μανωλάκης διετήρει τὸ φιλοσοφικὸν τμῆμα. Τῇ 1 Σεπτεμβρίου τοῦ 1777 ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Σωφρόνιος εἰς ἐσχάτην πενίαν ἀφικομένης τῆς Σχολῆς ἐπῆλθε γενναῖος ἐπίκουρος καταβαλὼν μετὰ τῶν ἀρχιερέων τοῦ Οἰκουμενικοῦ θρόνου 22,450 γρόσια.

Ἐν τῇ Turcograecia τοῦ Μαρτίνου Κρουσίου ἀναφέρεται ὅτι ὁ κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙϛΙ' αἰῶνος διδάσκαλος τῆς Πατριαρχικῆς Σχολῆς Μανουὴλ ὁ Μαλαξὸς ἐδίδασκεν in parvula et misera casa. Περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΗ' αἰῶνος παραστάντες ἐν σώματι οἱ διδάσκοντες πρὸ τοῦ Πατριάρχου ἐξέθηκαν τὴν ἄκραν σαθρότητα τοῦ οἰκοδομήματος, ἡ δ' ἐκκλησία ἀνέῳξε κατάλογον συνδρομῶν πρὸς ἔγερσιν στερεοῦ καὶ εὐπρεποῦς κτιρίου.

Τῷ 1804 τέλος ἐκ τῆς ἠρειπωμένης κατοικίας ἡ Πατριαρχικὴ Σχολὴ μετετέθη εἰς τὴν εὐρωπαϊκὴν ὄχθην τοῦ Βοσπόρου, εἰς τὸ ἐν Ξηρᾷ Κρήνῃ (Κουροῦ Τσεσμὲ) μέγαρον τοῦ αὐθέντου Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου, ὅπερ ἠγοράσθη ἀντὶ ἀδροῦ τιμήματος καταβληθέντος ὑπὸ τοῦ Κλήρου, ἰδίᾳ δὲ ὑπὸ τοῦ αὐθέντου τῆς Μολδαυΐας Δημητρίου Μουρούζη. Τότε δ' ἐπεκλήθη καὶ Μεγάλη τοῦ Γένους Σχολὴ καὶ Μουσεῖον τοῦ Γένους.

Τὸ οἴκημα ἦτο περικαλλές. «Οὐδὲν ἄλλο καθίδρυμα τῆς Ἑλλάδος, ἔγραφεν ὁ Κούμας, δύναται νὰ παραβληθῇ πρὸς αὐτό. Οἶκος τοῦ διδασκάλου εὐρύχωρος καὶ λαμπρὸς πρὸς τὸν Βόσπορον ἐστραμμένος καὶ μετὰ φιλοκαλίας κεκοσμημένος· αὐλὴ πλατυτάτη μὲ κῆπον καὶ πηγὰς καθαρωτάτου ὕδατος· οἰκήματα πολλὰ ἄντικρυ τῆς διδασκαλικῆς οἰκίας πρὸς κατοικίαν τῶν ἐν τῷ σχολείῳ ξένων μαθητῶν· βιβλιοθήκη ἀξιόλογος καὶ μισθὸς διδασκαλικὸς πλούσιος.»

Ἐν Ξηρᾷ Κρήνῃ ἔμεινεν ἡ Μεγάλη Σχολὴ μέχρι τοῦ 1825, ὅτε ἐν τοῖς δεινοῖς χρόνοις τοῦ ἐθνικοῦ ἀγῶνος κατῆλθε πάλιν εἰς Φανάριον, παρὰ τὴν μητέρα Ἐκκλησίαν, ὡς νεοσσὸς προσφεύγων περίτρομος ὑπὸ τὴν μητρικὴν πτέρυγα τὴν στιγμὴν τοῦ κινδύνου. Τῷ 1836, τῇ ἀρχεβουλίᾳ τοῦ Μεγάλου Λογοθέτου Ἀριστάρχου, μετετέθη πάλιν παρὰ τὸν Βόσπορον, ἀλλὰ τῷ 1849 ἐπανῆλθεν ὁριστικῶς εἰς Φανάριον, εἰς δύο τμήματα διῃρημένη, τὴν Προκαταρκτικὴν Σχολὴν καὶ τὸ Γυμνάσιον.

* *
*

Ἡ Προκαταρκτικὴ Σχολὴ ἢ σχολὴ τοῦ Ῥαφάνους καλουμένη ἐκ τοῦ γέροντος Μικρασιάτου διδασκάλου ὅστις ἐπὶ εἰκοσαετίαν διηύθυνεν αὐτήν, ἔκειτο ἐν Φαναρίῳ, ἐν τῇ ἀγούσῃ εἰς τὰ Πατριαρχεῖα στενωπῷ. Νομίζω ὅτι βλέπω ἀκόμη τὸ σαθρότατον ξύλινον οἰκοδόμημα εἰς ὃ εἶχον εἰσέλθει μόλις δεκαετὲς παιδίον, τῷ 1867. Ἡ αὐλὴ ἦτο μικρὰ καὶ ἀνώμαλος· κλίμαξ κατὰ τὸ ἥμισυ ξυλίνη ἦγεν εἰς τὸν ἄνω ὄροφον, ἐφ' οὗ ἔκειντο αἱ αἴθουσαι τῶν παραδόσεων· αἴθουσαι γυμναί, ἄνευ παραπετασμάτων, ἄνευ χαρτῶν, μὲ ἓν εἰκόνισμα μόνον τοῦ Χριστοῦ, αἴθουσαι ἀποπνέουσαι μελαγχολίαν. Ποσάκις ἐρρίγησα ἐπὶ τῶν πεπαλαιωμένων ἐκείνων θρανίων ! Κάτω, ἐν τῷ ἰσογαίῳ, αἴθουσα πεπιεσμένη ὑπὸ τῆς χαμηλῆς ὀροφῆς, σκοτεινή, ἄνευ ὑάλων, πλήρης ἀραχνῶν ἔχουσα θρανία τινὰ κλονούμενα καὶ χωλά, τεθέντα εἰς ἀποστρατείαν, ἐχρησίμευε κατὰ τὸ βραχὺ διάλειμμα, ὡς μελετητήριον καὶ ἑστιατόριον, διότι οἱ μαθηταὶ ἐκ τῶν τεσσσάρων ἄκρων τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐρχόμενοι, ἔτρωγον ἐκεῖ προχείρως, μὴ δυνάμενοι νὰ ἐπιστρέψωσιν οἴκαδε. Ἰσόγεια ἐπίσης ἦσαν καὶ τρία δωμάτια, ἐν οἷς εὕρισκον ἄσυλον περὶ τοὺς δέκα δώδεκα πένητες μαθηταί, παγεραὶ φωλεαὶ ἐνδείας, ἐν αἷς ἐξενύκτιζον πρὸ ἀσθενοῦς λυχναρίου μορφαὶ ὠχραὶ καὶ ἀναιμικαί. Λιθίνη κλίμαξ ἔφερεν εἰς ἄνδηρον ἔχον τὴν πολυτέλειαν δύο τριῶν δένδρων, ἐφ' οὗ ἔκειντο ἄλλα τρία δωμάτια ξενίζοντα ὁμοίως ἀπόρους μαθητάς. Ὁ ἄνεμος ἐγόγγυζε πενθίμως εἰς τὰ ἑτοιμόπτωτα γεῖσα τοῦ Σχολείου· αἱ κέραμοι τῆς στέγης διέρρεον ἐν καιρῷ βροχῆς· τὸ ἀσβεστόχρισμα τῶν τοίχων ἐξελεπίζετο ἀποκαλύπτον τὸ χρῶμα τοῦ πηλοῦ· αἱ σκωληκόβρωτοι σανίδες ἐθραύοντο ὑπὸ τοὺς πόδας τῶν μαθητῶν, καὶ τὸ δάπεδον ἦτο ἐμβαλωμένον ὡς ἔνδυμα πτωχοῦ.

Τὸ δὲ Γυμνάσιον ἔκειτο ὀλίγον περαιτέρω, ἐν τῇ αὐτῇ ἀγυιᾷ, κατέναντι τῶν Πατριαρχείων. Τὸ θλιβερὸν ἐκεῖνο κτίριον ὡμοίαζε συγχρόνως πρὸς μενδρεσὲν καὶ πρὸς κοινόβιον. Ἡ μία πλευρὰ αὐτοῦ ἦτο λιθόκτιστος ἐκ πωρώδους λίθου, ἡ δ' ἄλλη ξυλίνη δι' ἀμαυροῦ χρώματος βεβαμμένη, οἱονεὶ πενθηφοροῦσα. Ἡ βαρεῖα λιθίνη οἰκοδομὴ διὰ τῶν κιγκλιδωτῶν παραθύρων καὶ σιδηρῶν θυρῶν ὑπερήσπιζε τὴν ἐν αὐτῇ βιβλιοθήκην, ἥτις ἐπὶ τοῦ ὑπερθύρου ἔφερε τὸ ἔμβλημα : ΨΥΧΗΣ ΑΚΟΣ καὶ τὴν εἰκόνα τοῦ ἱδρυτοῦ αὐτῆς Νικηφόρου Θεοτόκη.

Ἡ ὀπισθία τῆς Σχολῆς πλευρὰ ὑπερέκειτο τοῦ περιζωννύοντος τὸ Φανάριον παλαιοῦ βυζαντινοῦ τείχους, ὅπερ κατηρειπωμένον τότε ἐχρησίμευεν εἰς τὸ νὰ ὑποβαστάζῃ ἐξώστας τῶν οἰκιῶν, ἐπὶ τῶν ἐπάλξεων δὲ ἐφ' ὧν ἀγωνιωδῶς ἐφρούρουν οἱ συναγωνισταὶ τοῦ Παλαιολόγου ἠκούοντο οἱ δροσεροὶ γέλωτες τῶν ζωηρῶν Φαναριωτίδων. Ἐκεῖθεν ἠνοίγετο διάφασίς τις πρὸς τὸν Κεράτιον Κόλπον.

Καὶ τῆς Σχολῆς ταύτης τὰ δωμάτια ἦσαν στενόχωρα, χαμηλά, μόλις δυνάμενα νὰ περιλάβωσι τοὺς μαθητάς, ὧν τινες ἵσταντο ὀρθοὶ ἐν καιρῷ τοῦ μαθήματος· καὶ ἐνταῦθα οἱ τοῖχοι ἀπετρίβοντο· ἀμαυραὶ κηλίδες ἐκ τῶν διαρρεόντων ὑδάτων διέστιζον αὐτούς, καὶ ῥωγμαὶ ὡς ὄφεις περιειλίσσοντο ἀπαίσιαι ἀπειλοῦσαι κατάπτωσιν. Ὅτε ἠκούετο σφοδρὸς τριγμὸς ἐπαγόνομεν ἐκ φρίκης. Ἡ δημοσιογραφία ἐνίοτε ἐπεξήρχετο μετ' ἀγανακτήσεως κατὰ τῆς τοιαύτης καταστάσεως, πρὸς παρηγορίαν μας δὲ ἀνεγινώσκομεν ὅτι ἑκάστην στιγμὴν ἐκινδυνεύομεν νὰ ταφῶμεν ὑπὸ τὰ ἐρείπια. Ἄλλοτε εἰσήρχοντο οἱ ἔφοροι τῆς Σχολῆς μετὰ τοῦ ἀρχιτέκτονος, ὅπως ἐξετάσωσι εἰς ποίαν κατάστασιν εὑρίσκετο ὁ ἀσθενής, καὶ παρατείνωσιν, εἰ δυνατόν, τὰς στιγμὰς τῆς ἀγωνίας του. Τὰ ῥαγίσματα ἐπεχρίοντο ἐν σπουδῇ δι' ἀσβέστου, στύλοι ἐτίθεντο πρὸς ὑποστήριξιν τοῦ κλίνοντος ὀρόφου. Ἀλλὰ τὴν ἐσχάτην ἔνδειαν τῆς Σχολῆς ἡμῶν δὲν ἀντελαμβανόμεθα διὰ τῶν ὀφθαλμῶν μόνον ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν ὤτων· συχνάκις, κατὰ τὸ διάλειμμα, ἠκούομεν διαμαρτυρίας καθηγητῶν ἀπαιτούντων τοὺς καθυστερουμένους μισθοὺς αὐτῶν, ἠκούομεν πραϋντικὰς παρακελεύσεις καὶ παρακλήσεις τοῦ διευθυντοῦ τῆς Σχολῆς, καὶ ἔκρηξιν ἀδημονίας καθηγητοῦ τινος. «Κάμετέ μου τοὺς δρόμους ἐλευθέρους· εἶνε ἀδύνατον νὰ ἐξέλθω ἀπὸ τὸ σπίτι μου· πολιορκοῦμαι ἀπὸ τὸν ἀρτοπώλην, τὸν κρεοπώλην, τὸν λαχανοπώλην !» Καὶ ἄλλου : — Δὲν ἔχω νὰ φάγω ! σᾶς βεβαιῶ δὲν ἔχω νὰ φάγω ! ἀπὸ ἓξ μηνῶν ζῶ μὲ πίστωσιν !..

Διεδίδετο δὲ ἀορίστως ὅτι ἡ Σχολὴ θὰ παύσῃ λειτουργοῦσα· πρὸς συντήρησίν της δ' ἐγίνοντο ἐσπευσμένως ἔρανοι, καὶ περιεφέρετο δίσκος ἐν ταῖς ἐκκλησίαις, ὑπὸ τῶν μαθητῶν, καὶ συνελέγοντο κερμάτια καὶ συνίστατο ἡ ἀδελφότης *Ξηροκρήνη* πρὸς εὕρεσιν πόρων!...

* *
*

Ὅτε ἡ Κίρκη ἀνοίξασα τὰς θύρας τοῦ συφεοῦ ἐξήλασε τοὺς ἑταίρους τοῦ Ὀδυσσέως «σιάλοισιν ἐοικότας ἐννεώροισιν» καὶ ἀφ' οὗ προσήλειψεν ἕκαστον διὰ τοῦ ἀντιφαρμάκου.

τῶν δ' ἐκ μὲν μελέων τρίχες ἔρρεον, ἃς πρὶν ἔφυσεν
φάρμακον οὐλόμενον . . . . . .
ἄνδρες δ' ὄψ ἐγένοντο νεώτεροι ἢ πάρος ἦσαν
καὶ πολὺ καλλίονες καὶ μείζονες εἰσοράασθαι,

ὅτε ἡ Βασιλοποῦλα τοῦ παραμυθίου ἀπεξεδύθη τὸ εἰδεχθὲς αὐτῆς τριχωτὸν περίβλημα μετὰ τῆς ἐπ' αὐτῆς βαρυνούσης ἀρᾶς καὶ ἀνέθορεν ἀπαστράπτουσα ἐκ καλλονῆς, προεικόνιζον πιστῶς τὴν μεταμόρφωσιν τῆς Μεγάλης τοῦ Γένους Σχολῆς. Ἡ αἰῶνας διαρκέσασα ἀρὰ ἔληξεν, ἦλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, καὶ ἡ Σχολὴ τοῦ Γένους ἀπὸ τῶν ὑγρῶν τρωγλῶν ἐν αἷς ἐκυλίετο ἐγκατέστη εἰς περικαλλέστατον μέγαρον τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1882.

Τῇ ἀρχεβουλίᾳ τοῦ πρῴην Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Ἰωακεὶμ τοῦ Γ'. καὶ τῇ γενναιοδωρίᾳ τοῦ Γεωργίου Ζαρίφη καὶ Ἀνανίου Βατοπεδινοῦ, συγχορηγούντων τοῦ Γ. Κορωνιοῦ, καὶ Σ. Ζαφειροπούλου, ἐπὶ τῆς ὑψηλοτέρας θέσεως τοῦ Φαναρίου, ἐπὶ τοῦ πέμπτου δικορύφου λόφου τῆς Κωνσταντινουπόλεως

. . . Ὑψερεφὲς, εὐδμητον μέγα θαῦμα ἰδέσθαι
Ἵδρυται σεμναῖς Πιερίσι τέμενος.
Ἠείνοι ἄρ' οὐκέθ' ἓν οἶον ἐν Ἑπταλόφῳ μετόπισθε,
Δοιὰ δ' ἀγάσσονται τῆς σοφίας τεμένη. .

Τὸ μεγαλοπρεπὲς οἰκοδόμημα κατὰ τὸν βυζαντινὸν ῥυθμὸν ἀνεγερθέν, κατὰ τὸ σχέδιον τοῦ ὁμογενοῦς ἀρχιτέκτονος κ. Κ. Δημάδη ἔχει

τοξοειδὲς ἐπίμηκες σχῆμα ἕνεκα τοῦ γηπέδου, σχηματίζοντος πολύγωνον ἀκανόνιστον.

Ἡ parvula et misera casa τοῦ γέροντος Μαλαξοῦ φιλοξενοῦσα ὑπὲρ τοὺς 700 *φοιτητάς* περιέχει νῦν·

8 αἴθουσας παραδόσεων τακτικῶν ἐπὶ 1000 πήχ. τετρ.

1 αἴθουσαν διὰ τὸ μάθημα τῆς ἰχνογραφίας ἐπὶ 300 π. τ.

1 αἴθουσαν διὰ τὸ μάθημα τῆς χημείας καὶ τῆς φυσικῆς ἐπὶ 250 π. τ.

1 αἴθουσαν δι' ὀργανοθήκην ἐπὶ 200 π. τ.

1 αἴθουσαν διὰ βιβλιοθήκην ἐπὶ 300 π. τ.

1 αἴθουσαν τελετῶν ἐπὶ 500 π. τ.

1 αἴθουσαν δι' Ἐφορεῖον ἐπὶ 160 π. τ.

1 αἴθουσαν ἐν τῷ πύργῳ δι' ἀποθήκην ὕδατος ἐπὶ 160 π. τ.

1 αἴθουσαν πρὸς παρατηρήσεις τοῦ οὐρανοῦ ἐπὶ 160 π. τ.

1 δωμάτιον δι' ἀναγνωστήριον

1 δωμάτιον διὰ χημεῖον

2 δωμάτια διὰ μουσεῖον φυσικῆς ἱστορίας

2 δωμάτια διὰ τὴν Σχολαρχίαν.

Τὴν δ' ὅλην οἰκοδομὴν περιστέφει ὡς διὰ λαμπροῦ στέμματος ἡ περικαλλὴς κορωνὶς τοῦ *Τρούλλου* ἢ Ἀστεροσκοπείου περιζωννυμένου ὑπὸ ὡραιοτάτων πυργωτῶν ἐξωστῶν.

* *
*

Ὅτε ἤμην μαθητὴς τῆς ἐν Φαναρίῳ Σχολῆς ἐθεώρουν αὐτὴν ὡς προσωποποίησιν τῆς τύχης τοῦ Γένους, ὑφισταμένην μακραίωνας ἐξευτελισμοὺς ὡς ἐκεῖνο καὶ ὀδυνηρὰ *καταφρόνια*· αἱ δ' ἀπὸ τῶν τοίχων τῶν ἀποκέντρων ἰσογαίων αὐτῆς δωματίων στάζουσαι σταγόνες μοὶ ἐφαίνοντο ὡς δάκρυα *τῆς σκλαβιᾶς*, χυνόμενα ἐν σιγῇ καὶ κρυφίως. Ἤδη ἡ Σχολὴ ἀνορθοῦται μεγάλη καὶ εὐτυχής. Ὦ! ἂν ἡ τύχη τῆς Σχολῆς προεσήμαινε τὴν τύχην τοῦ Γένους;

Ἀριστοτελης Π. Κουρτιδης

ΣΤΡΕΒΛΩΘΕΙΣΑ ΥΠΑΡΞΙΣ

Διήγημα.

[Ἐκ τοῦ Γερμανικοῦ τοῦ Rudolph Lindau]

(Συνέχεια· ἴδε προηγούμενον φύλλον)

Ὁ πατήρ μου κατεπλάγη, ὅτε τῷ ἀνήγγειλα τοὺς ἀρραβῶνάς μου μὲ τὴν κόμησσαν Σωσάναν Σ. καὶ τὸν παρεκάλεσα νὰ μοῦ δώσῃ τὴν συναίνεσίν του διὰ τὸν γάμον μου. Κατ' ἀρχὰς ἐξέλαβε τὸ πρᾶγμα ὡς ἀστεϊσμόν, καὶ δὲν ἤθελε νὰ λάβῃ σπουδαίως ὑπ' ὄψιν τὴν ὑπόθεσιν. Ὅτε ὅμως τοῦ εἶπα· «Πατέρα, ἂν μ' ἐμποδίσῃς νὰ νυμφευθῶ τὴν Σωσάναν, θ' ἀποθάνω ἀπὸ τὴν λύπην μου ἢ θ' αὐτοκτονήσω ἀπὸ ἀπελπισίαν,» κατέπεσε μὲ στεναγμοὺς καὶ θρήνους εἰς ἓν κάθισμα, καὶ ἀνεφώνησεν ἐπανειλημμένως· «Ἄχ! διὰ τί σ' ἀφῆκα ἀνεπιτήρητον! Δυστυχὴς ἐγώ!»

Προσεπάθησε νὰ μὲ μεταπείσῃ διὰ τρυφερῶν καὶ φιλικῶν λόγων· «Παραίτησε τὴν γυναῖκα! μ' ἔλεγε. Ἀρῆ, κάμε το πρὸς χάριν τοῦ γέροντος πατρός σου. Κάμνεις καὶ τοὺς δύο μας δυστυχεῖς, ἐπιμένων εἰς τὸν σκοπόν σου.»

Ἀλλ' ἐγὼ ἤμην ἀμετάπειστος. Ἡ γυνὴ ἐκείνη μ' εἶχε ποτίσει φίλτρον, τὸ ὁποῖον ἐσκότιζε τὴν διάνοιάν μου, καὶ ὅλαι τοῦ πατρός μου αἱ παρακλήσεις, τὸν ὁποῖον τόσον ἐγκαρδίως ἠγάπων, μὲ συνεκίνουν τόσον ὅσον ἤθελον συγκινήσει λίθον.

— Ἡ ζωή μου καὶ ἡ εὐτυχία μου, εἶπον, κρέμεται ἀπὸ τὴν Σωσάναν. Ἂν μὲ χωρίσῃς ἀπ' αὐτήν, κατεστράφην.

Πολλὰς ἀκόμη ἑβδομάδας ἀντέστη ὁ πατήρ μου. Ἔπειτα, ὅτε εἶδε πῶς μὲ κατέτηκεν ἡ ἔξαψις καὶ ὁ ἐρωτικὸς πόνος, ἔδωκε τέλος τὴν συναίνεσίν του. Τὸ συμβόλαιον τοῦ γάμου ὑπεγράφη εἰς Ρώμην. Ἡ Σωσάνα ὡργίσθη διὰ μερικοὺς ὅρους του, τοὺς ὁποίους εἶχε θέσει ὁ πατήρ μου, καὶ οἱ ὁποῖοι καθίστων ἀδύνατον καὶ εἰς αὐτὴν καὶ εἰς ἐμὲ νὰ διαθέσωμεν, ἐκτὸς μικροῦ μόνον μέρους, τὰ κεφάλαια, ἅτινα περιήρχοντο εἰς ἐμὲ μετὰ θάνατον τοῦ πατρός μου. Τοὺς ὅρους αὐτοὺς ἐθεώρησεν ὡς ἔνδειξιν προσβλητικῆς δυσπιστίας, μετεχειρίσθην δ' ὅλην μου τὴν εὐγλωττίαν διὰ νὰ τὴν καθησυχάσω.

— Τί πειράζει αὐτό; τῆς εἶπα. Ἂς εἶνε δύσπιστος ὁ πατήρ μου. Δὲν ἠξεύρεις, ὅτι ἐγὼ σοῦ εἶμαι ἀφωσιωμένος ψυχῇ καὶ σώματι;

Μ' ἐκύτταξε τότε μὲ περίεργον βλέμμα, ἐγέλασε, καὶ μ' ἐκτύπησεν ἐπὶ τῆς παρειᾶς, ὡς ἂν ἤμην παιδίον.

— Καλά, Ἀρῆ, εἶπεν· ἂς εἶνε. Κ' ἐγὼ πιστεύω νὰ συνεννοηθῶμεν οἱ δύο.

Μετ' ὀλίγον ἐνυμφεύθημεν, κ' εὐθὺς μετὰ τὸν γάμον ὡδήγησα τὴν νέαν καὶ ὡραίαν γυναῖκά μου εἰς τὴν πατρικὴν οἰκίαν μου, ὅπου ἔμελλε τοῦ λοιποῦ νὰ ἔχῃ πατρίδα.

Ὅτε ὁ κ. Κλάασεν ἔφθασεν εἰς τὸ μέρος τοῦτο τῆς ἱστορίας του, ἠγέρθη βραδέως καὶ ἔκρουσεν ἐμφαντικῶς καὶ ἐπανειλημμένως τὴν τράπεζαν διὰ τοῦ μεσαίου δακτύλου τῆς δεξιᾶς του χειρός. Εἶτα δὲ ἠτένισεν ἐπ' ἐμὲ τοσοῦτον ὀξὺ τὸ βλέμμα του, ὥστε μὲ κατέλαβε δυσάρεστόν τι συναίσθημα καὶ ἐψιθύρισε μυστηριωδῶς·

— Μὲ εἶχε ποτίσει φίλτρον... τὸν πατέρα μου αὐτὴ τὸν ἐφόνευσε... τὸν ἐφαρμάκευσε. Ἐγνώριζεν ὅλας τὰς καταχθονίους τέχνας.

Προσεῖδα ἔκπληκτος τὸν Κ. Κλάασεν. Ἀπήντησε δὲ οὗτος εἰς τὴν σιωπηλήν μου ἐρώτησιν διὰ σοβαρωτάτου νεύματος.

— Μάλιστα, μάλιστα! ὑπέλαβεν. Ἐκπλήττεσθε! Ἦτο μάγισσα· τὸ ἀνεκάλυψα δὲ δυστυχῶς πολὺ ἀργά, καὶ κανεὶς δὲν ἤθελε νὰ μὲ πιστεύσῃ. Οἱ ἀνόητοι ἐνόμιζον εὐφυΐαν νὰ μὲ περιπαίζουν. Ἡ ἀπιστία ἀφίνει πολλὰ κακὰ ἀτιμώρητα καὶ καθιστᾷ δύσκολον τὴν ἐκτέλεσιν πολλῶν καλῶν πράξεων. Κάτι γνωρίζω περὶ τούτου ἐγώ, ὁ Ἀρῆς Κλάασεν.

Ἔπειτα ἐκάθισε πάλιν καὶ ἐξηκολούθησεν ἡσύχως.

Ἓξ μῆνας μετὰ τὸν γάμον μου ἀπέθανεν ὁ πατήρ μου, ἐν μέσῳ τοῦ δριμυτάτου χειμῶνος τοῦ βορρᾶ. Ἤμην ἀπαρηγόρητος καὶ ἐπὶ εἰκοσιτέσσαρας ὥρας ἐκλείσθην εἰς τὸ δωμάτιόν μου, ἄσιτος, χωρὶς νὰ ἰδῶ κανένα. Ὅτε τὴν ἐπαύριον πρωΐαν εἰσῆλθον εἰς τὴν αἴθουσαν, ὅπου ἔκειτο ἀκίνητον καὶ ψυχρὸν ἐπὶ τῆς νεκρικῆς του κλίνης τὸ πτῶμα τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος μὲ εἶχε τόσον ἀγαπήσει, καὶ εἶδον τὸ πρᾶον, ἥσυχον, αὐστηρὸν καὶ ἰσχνὸν πρόσωπόν του, ὀδύνη φοβερὰ μὲ κατέλαβε καὶ διερράγην εἰς λυγμοὺς καὶ θρήνους. Ἡ Σωσάνα εἰσῆλθε τότε εἰς τὸ δωμάτιον καὶ μοῦ εἶπε ψυχρά·

— Φέρεσαι ὡς παράφρων. Ὁ δρόμος ἐγέμισεν ἀνθρώπους. Πήγαινε εἰς ἄλλο δωμάτιον.

Ἠσθάνθην βαθεῖαν ἀγανάκτησιν. Πολλάκις ἤδη εἶχον λάβει ἀφορμὴν νὰ ἀμφιβάλλω περὶ τῆς ἀγαθότητός της, ἀλλὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἐννόησα πόσον ἀναίσθητον καὶ μοχθηρὸν πλάσμα πρέπει νὰ ἦτο, ἀφοῦ ἤθελε ν' ἀπομακρύνῃ τὸν υἱόν ἀπὸ τὴν νεκρικὴν κλίνην τοῦ πατρός· τῆς ἔρριψα ἓν ἀπαίσιον βλέμμα, ὠχρίασε καὶ ἀνεχώρησεν.

Ὅτε ἔμεινα μόνος, ἐπλησίασα πάλιν εἰς τὴν κοίτην τοῦ πατρός μου. Ἐπόθουν νὰ τὸν βλέπω ἐκεῖ κρύον καὶ μόνον. Τοῦ ἤρεσε τόσον πάντοτε ἡ θερμότης καὶ ἡ συντροφιά, καὶ τώρα ἔκειτο κατάμονος εἰς τὸ κατάψυχρον δωμάτιον. Διέταξα ν' ἀνάψουν φωτιάν, ἔπειτα δὲ ἐπῆγα καὶ παρεκάλεσα μερικοὺς παλαιοὺς φίλους τοῦ πατρός μου νὰ συνέλθουν εἰς τὸ δωμάτιον ὅπου ἔκειτο τὸ πτῶμα. Μ' ἐθεώρησαν ἔκπληκτοι καὶ μοῦ τὸ ὑπεσχέθησαν. Ἀλλ' ἦλθαν μόλις μετὰ μεσημβρίαν καὶ ἔμειναν ὀλίγον μόνον. Ὁ ἱερεύς, ὅστις ἐπεσκέπτετο τὸν πατέρα μου καὶ μ' ἐγνώριζεν ἀπὸ τῆς γεννήσεώς μου, μ' ἔσυρε κατὰ μέρος καὶ μὲ παρεκάλεσε νὰ τὸν ἀφήσω νὰ φροντίσῃ αὐτὸς τὰ τῆς κηδείας. Αὐτὸς ἐγνώριζε, μοὶ εἶπε, τί ἔπρεπε νὰ γείνῃ, καὶ τί ἁρμόζεν· ἐνῷ τοὐναντίον ὡς ἤθελον ἐγὼ νὰ διατάξω τὰ πράγματα, θὰ ἐπροξένουν θόρυβον, καὶ τοῦτο καθῆκον εἶχον ν' ἀποφύγω ὡς καλῶς ἀνατεθραμμένος ἄνθρωπος. Ἡ μνήμη τῶν ἀποθανόντων, ἐπρόσθετε, πρέπει νὰ τιμᾶται διὰ σοβαρᾶς καὶ ἡσύχου τελετῆς. Ἐνέδωκα εἰς τὰς παραστάσεις του.

Μετὰ τὴν ταφὴν τοῦ πατρός μου ἀπεσύρθην ἐντελῶς ἀπὸ τὸν κόσμον. Αἱ σχέσεις μου μὲ τὴν σύζυγόν μου εἶχον καταστῆ δι' ἐμὲ πολὺ δυσάρεστοι. Δὲν ἠδυνάμην νὰ τῆς συγχωρήσω τὴν διαγωγήν της πλησίον τῆς νεκρικῆς κλίνης τοῦ πατρός μου, ἐκείνη δὲ ἐφαίνετο ὅτι μ' ἐφοβεῖτο. Ἀπέφευγε νὰ μένῃ μόνη μαζή μου καὶ νὰ μὲ συναντᾷ, μ' ἔβλεπε δὲ μόνον παρουσίᾳ τῶν ὑπηρετῶν, κατὰ τὰ σύντομα γεύματα, ὅπου ἐκαθήμεθα σιωπηλοὶ καὶ ξένοι ὁ εἷς ἀπέναντι τοῦ ἄλλου.

Κατέλαβον πάλιν τὴν παλαιάν μου κατοικίαν εἰς ἀπόκεντρον μέρος τοῦ οἴκου, καὶ ἤρχισα ν' ἀσχολοῦμαι ἐκ νέου εἰς τὴν μετάφρασιν τοῦ χειρογράφου, τὸ ὁποῖον εἶχον ἐντελῶς παραμελήσει κατὰ τοὺς πρώτους μῆνας τοῦ γάμου μου καὶ τὴν μακρὰν ἀσθένειαν τοῦ πατρός μου. Πολλά του μέρη, τὰ ὁποῖα πρότερον μοῦ ἐφαίνοντο ἀκατανόητα, μοῦ ἐφάνησαν τότε σαφέστερα. Ἀνεγνώρισα ὅτι ὁ μέγας νοῦς, ὅστις πρὸ ἑκατοντάδων ἐτῶν εἶχε ταμιεύσει τὴν θείαν του σοφίαν ἐντὸς τοῦ πολυτίμου χειρογράφου, τὸ ὁποῖον κατεῖχον, δὲν ἠθέλησε νὰ συγκοινωνήσῃ μὲ κοινοὺς θνητούς, ἀλλὰ προώριζε τὴν βαθεῖαν καὶ κρυφίαν ἔννοιαν τῆς μυστικῆς του γλώσσης εἰς συγγενεῖς μόνον διανοίας, αἵτινες καθῆκον ἔχουν νὰ τὴν μαντεύσωσι καὶ νὰ τὴν συμπληρώσωσι πολλάκις. Τόσον δὲ ἐνεβάθυνα εἰς τὴν εὐγενῆ ἐκείνην μελέτην, ὥστε ἐντὸς ὀλίγου ἔπαυσε νὰ ἔχῃ δι' ἐμὲ οἱονδήποτε ἐνδιαφέρον ὁ ἔξω κόσμος. Παρημέλησα διὰ τοῦτο πολλά, τὰ ὁποῖα ἐνασχολοῦν τοὺς κοινοὺς ἀνθρώπους, καὶ ὁμολογῶ ὅτι τὸ πολύ, τὸ ἀμύητον πλῆθος δίκαιον ἔχει νὰ θεωρῇ παράδοξον τὸ ἦθος καὶ τοὺς τρόπους μου.

Μίαν ἡμέραν, ἐνῷ, ὡς συνήθως, κατεγινόμην εἰς τὸ γραφεῖόν μου μὲ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ χειρογράφου, μοῦ ἀνήγγειλεν ὁ ὑπηρέτης, ὅτι τρεῖς κύριοι μ' ἐπερίμεναν εἰς τὴν οἰκίαν κ' ἐπεθύμουν νὰ μοῦ ὁμιλήσουν ἀμέσως. Εἷς ἐξ αὐτῶν, εἶπεν ὁ ὑπηρέτης, ἦτο ὁ γέρων ἰατρὸς τῆς οἰκογενείας μας.

Δυσηρεστήθην πολὺ ὅτι ἐταραττόμην εἰς τὴν ἐργασίαν μου, καὶ οὐδ' ἐφρόντισα κἂν νὰ τακτοποιήσω τὴν ἐνδυμασίαν μου, ὅπως δεχθῶ τὴν ἀπροσδόκητον καὶ διόλου ἐπιθυμητὴν ἐπίσκεψιν. Οἱ τρεῖς κύριοι ἐπροχώρησαν πρὸς ἐμὲ καὶ μ' ἐχαιρέτισαν εὐγενῶς. Ὁ εἷς ἐξ αὐτῶν, τὸν ἀνεγνώρισα, ἦτο ὁ περίφημος ἰατρός, τὸν ὁποῖον εἶχε συμβουλευθῆ ὁ πατήρ μου, πρὶν ἀναχωρήσωμεν διὰ τὴν Ἰταλίαν, ὁ ἄλλος ἦτο ὁ οἰκογενειακός μας ἰατρός, τὸν τρίτον δὲν τὸν ἐγνώριζα. Ἔμεινα ἱστάμενος ἐνώπιόν των, δύσπιστος καὶ δύσθυμος, καὶ ἠρώτησα ψυχρῶς εἰς τί ὤφει-

λον τὴν τιμὴν τῆς ἐπισκέψεώς των. Εἰς τοῦτο δὲν ἀπήντησαν τίποτε, ἀλλ' ἤρχισαν νὰ μοῦ ἀποτείνουν διαφόρους ἐντελῶς περιττὰς ἐρωτήσεις Ἠγανάκτησα διὰ τὴν ἀδικαιολόγητον ἐκείνην ἀνάμιξίν των εἰς τὸν ἰδιωτικόν μου βίον καὶ ἐδήλωσα τοῦτο ἀρκετὰ σαφῶς διὰ τῶν ἀπαντήσεών μου. Ἀλλ' ἡ ἀδιακρισία τῶν τριῶν ἀνθρώπων ἦτο, φαίνεται, ἐκ προθέσεως, διότι ἀδιαφοροῦντες ἐντελῶς πρὸς τὴν ἀγανάκτησίν μου, ἐξηκολούθησαν νὰ μὲ ἀνακρίνουν, νὰ μοῦ ἀντιλέγωσι, καὶ νὰ μὲ ἐρεθίζωσι τοιουτοτρόπως, ὥστε ἠναγκάσθην τέλος νὰ τοὺς εἰπῶ, ὅτι τοὺς παρεκάλουν νὰ ἐξέλθωσι τῆς οἰκίας μου, καὶ ὅτι ἂν δὲν τὸ ἔπραττον ἀμέσως, θὰ μετεχειριζόμην τὴν βίαν, διὰ νὰ καταστήσω σεβαστὰ τὰ δικαιώματά μου ὡς οἰκοδεσπότου, τὰ ὁποῖα τόσον παραδόξως παρεγνώριζον. Τότε ἔγειναν εὐθὺς εὐγενεῖς καὶ περιποιητικοί, καὶ ἀνεχώρησαν παρακαλοῦντές με νὰ ἡσυχάσω, καὶ λέγοντες ὅτι ἦτο ἁπλῶς κακὴ συνεννόησις, καὶ δὲν εἶχον διόλου τὴν πρόθεσιν νὰ μὲ προσβάλωσιν. Ὅτε ἤνοιξαν τὴν θύραν ν'ἀναχωρήσωσιν εἶδα ὄπισθέν των ἱσταμένην τὴν Σωσάνην. Εἶχε κατασκοπεύσει νὰ μάθῃ τί συνέβαινε μεταξὺ ἐμοῦ καὶ τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων.

Τὰ ἀμέσως ἑπόμενα συμβάντα ἐσβέσθησαν κἄπως ἀπὸ τὴν μνήμην μου. Ὑποθέτω, ὅτι ὁ θάνατος τοῦ πατρός μου, αἱ κοπιαστικαὶ μελέται εἰς τὰς ὁποίας εἶχον ἐπιδοθῆ, αἱ ὀδυνηραί μου σχέσεις μὲ τὴν σύζυγόν μου — διότι ἐμάντευον ἤδη ἔκτοτε ὅτι εἶχε φονεύσει τὸν πατέρα μου, — ὅλα αὐτὰ ἐκλόνισαν τὰ νεῦρά μου καὶ μοῦ ἐπροξένησαν βαρεῖαν ἀσθένειαν, πιθανῶς ἐγκεφαλικὸν πυρετόν. Ἀμυδρῶς μόνον ἐνθυμοῦμαι, ὅτι μίαν ἡμέραν περιῆλθα εἰς πολὺ βιαίαν φιλονεικίαν μὲ τὴν γυναῖκά μου, ὅτι ὥρμησεν αὐτὴ ἔξω τοῦ δωματίου φωνάζουσα βοήθειαν, καὶ ὅτι εὑρέθην αἴφνης ἀμυνόμενος ἐναντίον δύο ξένων, ῥωμαλέων ἀνδρῶν, οἱ ὁποῖοι ἐφάνησαν ἐμπρός μου, ὡς νὰ εἶχον φυτρώσει ἀπὸ ὁ ἔδαφος, καὶ μετὰ μικρὰν ἀλλὰ λυσσώδη πάλην μὲ ἔδεσαν καὶ μὲ ἔρριψαν λιπόθυμον εἰς τὴν κλίνην μου. Ἔπειτα ἐνθυμοῦμαι μακρὰν καὶ δυσάρεστον πορείαν ἐντὸς κλειστῆς ἁμάξης, ὑπὸ τὴν συνοδείαν τῶν δύο ἐκείνων ξένων ἀνδρῶν, καὶ τὴν ἄφιξίν μου τέλος εἰς ἥσυχον καὶ πρόσχαρον μέρος, ὅπου μὲ ὑπεδέχθη γέρων τις μὲ μορφὴν εὐπροσήγορον, καὶ δράξας τὴν χεῖρά μου, μοῦ εἶπε: — «Τώρα ἡσυχάσατε, φίλτατέ μου Κύριε Κλάασεν. Ἐδῶ κανεὶς πλέον δὲν θὰ σᾶς πειράζῃ οὔτε θὰ σᾶς ἐνοχλήσῃ.» Μὲ ὡδήγησε δὲ μετὰ τοῦτο εἰς ἕνα κομψὸν καὶ καθαρὸν οἰκίσκον, μὲ ἁπλᾶ καὶ εὔμορφα ἔπιπλα, ὁ ὁποῖος ἔκειτο ἐν τῷ μέσῳ μεγάλου κήπου καὶ εἶχεν ἐμπρός του ὡραιότατον ἀνθῶνα. «Θὰ κατοικήσετε ἐδῶ μόνος σας, μὲ τὸν ὑπηρέτην σας, εἶπεν· ἐλπίζω νὰ μὴ στερηθῆτε τίποτε καὶ νὰ μὴ λάβετε ἀφορμὴν παραπόνου ἐναντίον οὐδενός. Μετὰ μίαν ὥραν θὰ ἔλθω νὰ σᾶς συνοδεύσω εἰς τὴν τράπεζαν, διότι ἐδῶ κατοικοῦν καὶ πολλοὶ ἄλλοι κύριοι καὶ κυρίαι, καὶ μᾶς φαίνεται καλλίτερον καὶ εὐαρεστότερον νὰ τρώγωμεν ὅλοι τὴν αὐτὴν ὥραν καὶ εἰς τὴν αὐτὴν τράπεζαν.»

Ὁ Κλάασεν ἐσίγησεν ἐπὶ μικρόν, καὶ ἔτριψε τὸν πώγωνά του ἐν προδήλῳ ἀμηχανίᾳ. Εἶτα ἠτένισεν ἐπ' ἐμὲ δειλῶς, ὡς παιδίον θέλον μὲν νὰ ὁμολογήσῃ διαπραχθὲν σφάλμα, ἀλλὰ καὶ νὰ ἀσφαλισθῇ συγχρόνως ἐκ τῶν προτέρων περὶ τῆς συγγνώμης. Τέλος ἠρώτησε ταπεινῇ τῇ φωνῇ·

— Μὲ πιστεύετε, δὲν εἶνε ἀλήθεια;

— Σᾶς πιστεύω εἰς ὅλα, Κύριε Κλάασεν, ἀπήντησα θετικώτατα.

— Σᾶς εὐχαριστῶ πολύ, ἀξιότιμέ μου Κύριε, εἶπε προδήλως ἡσυχάσας. Πολὺ σᾶς εὐχαριστῶ!

Καὶ ἐξηκολούθησε πάλιν, μετά τινος ἐν ἀρχῇ ἀβεβαιότητος·

«Αἱ οὐτιδαναὶ ῥαδιουργίαι τῆς γυναικός μου εἶχον κατορθώσει νὰ μὲ κλείσωσιν ἐντὸς φρενοκομείου. Δὲν ἐντρέπομαι νὰ σᾶς τὸ εἴπω. Ἡ γνώμη μου, τὴν ὁποίαν στηρίζω εἰς ἐνδελεχῆ μελέτην τῶν βιογραφιῶν ἐπισήμων ἀνδρῶν καὶ εἰς ἀκάματον παρατήρησιν τῶν ὁμοίων μου, εἶνε ὅτι πᾶς τις — ἐννοήσατέ με — πᾶς τις δύναται νὰ κηρυχθῇ ὥριμος διὰ τὸ φρενοκομεῖον, ἀρκεῖ νὰ ἔχῃ μοχθηρόν τινα καὶ ἰσχυρὸν ἐχθρόν, ὅστις νὰ ἀσχοληθῇ ἀποκλειστικῶς νὰ φωτίσῃ μὲν καὶ καταδείξῃ ὅ,τι παράδοξον καὶ ἀσύνηθες ἔχει ἡ ὕπαρξις τοῦ καταδιωκομένου, νὰ σκοτίσῃ δὲ καὶ ἀποκρύψῃ τὸ σύνηθες καὶ τακτικὸν τῶν ἰδεῶν του, τοῦ χαρακτῆρός του, τῆς ζωῆς του, καὶ νὰ παραστήσῃ τοιουτοτρόπως ὑπὸ τὸ ψευδὲς αὐτὸ καὶ δυσμενὲς φῶς τὸν ἀσθενῆ — διότι τέλος πάντων ὅλοι ἔχομεν ἕν μέρος τοῦ πνεύματός μας μὴ ἐντελῶς ὑγιές. Ἐγὼ δὲν ἤμην βεβαίως ἐντελῶς ἀπηλλαγμένος παραδόξων· — καὶ σεῖς θὰ ἔχετε τὰ ἰδικά σας — εἶχον περὶ πολλῶν πραγμάτων ἰδέας διαφόρους τῶν ἄλλων, πρωτοτύπους οὕτως εἰπεῖν, — ὅπως σεῖς, ὅπως ἕκαστος ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος δὲν εἶνε κοινὸς ἄνθρωπος τῆς δωδεκάδος· ἀλλὰ σᾶς ὁρκίζομαι εἰς ὅ,τι ἔχω ἱερόν, ὅτι ἐγώ, κατὰ τὰς συνήθεις ἐννοίας, εἶχα πλῆρες καὶ καθαρὸν τὸ λογικόν μου. Νομίζω δὲ ὅτι ἡ καλλιτέρα ἀπόδειξις τοῦ ἰσχυρισμοῦ μου εἶνε ἡ διαγωγή μου ἐντὸς τοῦ καταλύματος, ὅπου μὲ μετέφεραν.

Ἐνόησα εὐθὺς καθαρά, ὅτι πᾶσα ἀντίστασις κατὰ τοῦ ἀδίκου περιορισμοῦ μου θὰ ἐχειροτέρευε μόνον τὴν θέσιν μου· ἡ καρδία μου ἔβραζεν· ἐδίψων ἐκδίκησιν· ἀλλ' ἔκρυπτα ὅ,τι ἠσθανόμην. Ἕνα μόνον σκοπὸν ἐπεδίωκον· νὰ

πείσω τὸν διευθυντὴν τοῦ καταστήματος, ὅτι ἤμην λογικὸς καὶ ἀβλαβὴς ἄνθρωπος. Ὡμίλουν μαζή του συχνάκις, καὶ διὰ μακρῶν. Δὲν ἐντρέπομαι νὰ ὁμολογήσω, ὅτι ὑπεκρινόμην· ἀλλ' ἔπρεπε νὰ τὸ κάμω, διὰ νὰ ἀποκτήσω τὴν ἐλευθερίαν μου, τὴν ὁποίαν μοῦ εἶχε στερήσει ἡ κακεντρέχεια. Ἔλεγον εἰς αὐτόν, ὅτι ἐννοῶ κάλλιστα, πόσον βαθέως συνετάραξαν τὸ ἦθός μου τὰ πρόσφατα λυπηρὰ συμβάντα, καὶ πόσον τὸ πνεῦμά μου ἔχει ἀνάγκην ἰδιαιτέρας καὶ προσεκτικῆς θεραπείας· τὸν ἐβεβαίουν δέ, ὅτι ἤθελον ὑποταχθῆ ἐντελῶς εἰς τὰς παραγγελίας του, ὅτι ἤθελεν ἀναγνωρίσει τὴν κατάστασίν μου ὡς δεκτικὴν θεραπείας, καὶ ὅτι, φυσικῷ τῷ λόγῳ, ἡ θερμοτέρα μου ἐπιθυμία ἦτο νὰ ἀνακτήσω τὴν ἐλευθερίαν μου.

Ὁ διευθυντὴς ἤρχισε βαθμηδὸν νὰ μοῦ ἔχῃ μεγάλην ἐμπιστοσύνην. Ἔλεγεν ὅτι εἶμαι ὁ πλέον εὐάγωγος ἀσθενὴς τοῦ καταστήματος καὶ δὲν ἀμφέβαλλεν ὅτι μετά τινας μῆνας ἤθελε μὲ ἀπολύσει ἐντελῶς θεραπευμένον.

Ἤμην πολὺ περίεργος νὰ μάθω, πῶς εἶχε κατορθώσει ἡ σύζυγός μου νὰ λάβῃ τὴν ἄδειαν νὰ μὲ κλείσῃ ἐντὸς φρενοκομείου. Ἐγνώριζον κάλλιστα, ὅτι ἂν ἠρώτων ἀπ' εὐθείας περὶ τοῦ πράγματος, οὐδεμίαν πιθανῶς ἤθελον λάβει ἀπάντησιν, καὶ ἀπέφυγον ἑπομένως νὰ ἐρωτήσω τὸν διευθυντήν. Δύναμαι ὅμως νὰ εἴπω, χωρὶς νὰ καυχηθῶ, ὅτι ἤμην ἐν γένει πολὺ ἐξυπνότερος τοῦ ἰατροῦ, ὁ ὁποῖος μ' ἐθεράπευε καὶ ἦτο πολὺ διακεκριμένος εἰς τὸ εἶδός του. Τοιουτοτρόπως δὲ κατώρθωσα νὰ μάθω παρ' αὐτοῦ ὅ,τι ἐπεθύμουν, ἀποτείνων εἰς αὐτὸν μὲ μεγάλην ἐπιμονὴν καὶ κατὰ μακρὰ διαλείμματα ἀδιαφόρους κατ' ἐπιφάνειαν ἐρωτήσεις.

Οἱ τρεῖς ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι μ' εἶχον ἐπισκεφθῆ εἰς τὴν κατοικίαν μου, ἦσαν ἰατροί, καὶ δύο ἐξ αὐτῶν εἰδικοὶ ψυχίατροι. Εἶχον προσκληθῆ παρὰ τῆς συζύγου μου εἰς συμβούλιον, καὶ τόσον εἶχον ἐπηρεασθῆ παρ' αὐτῆς, ὥστε ἐχαρακτήρισαν ὡς σύμπτωμα παραφροσύνης τὴν ἀγανάκτησιν, τὴν ὁποίαν ἠσθάνθην ἐναντίον τῆς βιαίας εἰσόδου των εἰς τὸν οἰκόν μου. Ἡ σύζυγός μου εἶχε μὲ διαβολικὴν τέχνην συνάξει καὶ ἑτοιμάσει πᾶν ὅ,τι ἠδύνατο νὰ μὲ παραστήσῃ εἰς τοὺς ἰατροὺς ὡς παράφρονα. Διηγήθη ὅτι ἡ παραφροσύνη εἶνε κληρονομικὴ εἰς τὴν οἰκογένειάν μας, ὅτι ἡ μήτηρ μου ἀπέθανεν ἀπὸ ψυχικὴν ἀσθένειαν, ὅτι ὅτε ἤμην εἰς τὸ Πανεπιστήμιον ἔπασχον παρασθησίας καὶ εἶχον γίνει θῦμα γνωστοῦ ἀγύρτου, ὅστις ἐξεμεταλλεύθη τὴν παιδικήν καὶ σχεδὸν ἀκαταλόγιστον εὐπιστίαν μου, διὰ νὰ μοῦ πωλήσῃ εἰς μεγάλην τιμὴν χειρόγραφον γραφὲν παρ' αὐτοῦ τοῦ ἰδίου· ὅτι τὸ χειρόγραφον αὐτὸ οὐδεμίαν ἀπολύτως εἶχεν ἀξίαν, περιεῖχε δὲ μόνον διεστραμμένας καὶ ἀκατανοήτους φράσεις καὶ μερικὰς συνταγὰς τῆς νηπιώδους χημείας, ἀντιγραφείσας ἀπὸ κανὲν βιβλίον τοῦ μεσαιῶνος. Ὅτι ἡ ἀδιάκοπος ἐνασχόλησις εἰς τὸ χειρόγραφον αὐτὸ ἀπεδείκνυεν ὅτι ἔκτοτε ἤδη ἦτο ἡ διάνοιά μου σαλευμένη. Ὅτι ὁ ἀπόθανὼν πατήρ μου τὸ εἶχεν ἐννοήσει καὶ προσεπάθησε νὰ μὲ θεραπεύσῃ, ἀναγκάσας με νὰ ταξειδεύσω, νὰ ἀφήσω τὰς μελέτας μου καὶ νὰ διασκεδάζω. Ὅτι ἡ θεραπεία αὐτὴ ἐπέτυχεν εἰς τὴν ἀρχὴν θαυμάσια, καὶ ἐνόμισαν ὅλοι ὅτι εἶχον ἰατρευθῆ, ἀλλ' ὅτι εὐθὺς μετὰ τὸν γάμον μου ἀνεφάνησαν νέα συμπτώματα τῆς ἀσθενείας μου, ὅτι μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός μου ἐφερόμην ὡς παράφρων καὶ διὰ τῶν πλέον παραδόξων ἀπαιτήσεών μου πρὸς διαφόρους ἐντίμους κατοίκους τῆς πόλεως παρεῖχον τὴν σαφῆ ἀπόδειξιν, ὅτι τὸ κληρονομικὸν νόσημα τῆς οἰκογενείας μου εἶχε καταλάβει καὶ ἐμέ. Ὅτι ἡ σύζυγός μου εἶχεν ἐπί τινα καιρὸν ὑποφέρει ταῦτα πάντα καρτερικῶς, θέλουσα ν' ἀποφύγῃ τὸ σκάνδαλον, καὶ πολλὰ ἐπεχείρησε πρὸς θεραπείαν μου, ἀλλ' ὅτι καθ' ἡμέραν ἐγινόμην χειρότερος καὶ ἐπικινδυνότερος, καὶ κατήντησε τέλος νὰ μὲ φοβῆται· διὰ τοῦτο δὲ καὶ ἠναγκάσθη πρὸς προσωπικήν της ἀσφάλειαν νὰ ἐπικαλεσθῇ ἰατρικὴν βοήθειαν.

Εἰς συμπλήρωμα δὲ ἔμαθον προσέτι, ὅτι ἡ ἀθλία διεχειρίζετο τὴν περιουσίαν μου καὶ ἔζη εἰς τὴν πρωτεύουσαν. Ὁ ἰατρὸς ἐπρόσθεσε, — διὰ νὰ μοῦ προξενήσῃ χαράν, ὑποθέτω — ὅτι ἡ σύζυγός μου θὰ ἤρχετο νὰ μ' ἐπισκεφθῇ, ἅμα ἤθελε τὸ ἐπιτρέψει ἡ ψυχική μου κατάστασις.

Ὅλα αὐτὰ τὰ ἤκουσα ἡσύχως καὶ τὰ ἐνεχάραξα βαθέως εἰς τὴν μνήμην μου. Ἐγνώριζα κάλλιστα, ὅτι ἡ κακὴ αὐτὴ γυνὴ ἕνα καὶ μόνον σκοπὸν εἶχεν ἐπιδιώξει, νὰ λάβῃ κατοχὴν τῆς περιουσίας μου, καὶ δὲν ἔβλεπον τὴν ὥραν νὰ τῆς τὴν ἀφαιρέσω πάλιν καὶ νὰ τὴν τιμωρήσω τοιουτοτρόπως.

Πολύς, πολὺς καιρὸς παρῆλθε, ἀλλὰ δὲν ἔχασα τὴν ὑπομονήν μου. Ἐντὸς τοῦ καταστήματος εἶχον κάμει πολλὰς καλὰς γνωριμίας. Μὲ μετεχειρίζοντο ὅλοι φιλικώτατα, εἶχον καλὴν περιποίησιν, καὶ πληρεστάτην ἡσυχίαν. Ἐσκεπτόμην, ὅτι ἤμην ἀκόμη νέος, ὅτι ἡ ἐκδίκησίς μου εἶχε καιρὸν νὰ περιμένῃ, ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ δεικνύω ἀνυπομονησίαν, καὶ πρὸ πάντων ἔπρεπε νὰ προσπαθῶ νὰ διατηρήσω τὴν ἀγαθὴν ὑπόληψιν τοῦ διευθυντοῦ.

Αἴφνης μίαν ἡμέραν μοῦ ἀνεκοίνωσεν ὁ ἰατρός, ὅτι ἐπέτρεψεν εἰς τὴν γυναῖκά μου νὰ μ' ἐπισκεφθῇ. Ἅμα ἤκουσα τὴν εἴδησιν αὐτήν, ἤρχισα νὰ τρέμω φοβερά, ἀλλὰ συνῆλθον ἀμέσως, καὶ εἶπον ἡσύχως, ὅτι θὰ ἔχαιρον πολὺ νὰ ἐναγκαλισθῶ πάλιν τὴν ἀγαπητήν μου Σωσάναν. Μετ' ὀλίγον εἰσῆλθε καὶ αὐτὴ εἰς τὸ δω-

μάτιον, συνοδευομένη ὑπὸ τοῦ διευθυντοῦ. Μόλις τὴν εἶδα, κ' ἐνόμισα ὅτι μ' ἔπνιγεν ὁ θυμός. Ἡ ἰδέα τοῦ κακοῦ τὸ ὁποῖον εἶχε πράξει καὶ τῆς ἀκατονομάστου ἐλεεινότητος, εἰς τὴν ὁποίαν μὲ εἶχε βυθίσει, μ' ἔφερεν ἐκτὸς ἑαυτοῦ. Εἶδα μειδίαμα εἰς τὰ χείλη της, μειδίαμα διαβολικοῦ θριάμβου, ὅτι εἶχε τέλος κατορθώσει ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἐπεδίωκεν ἡ ψευδής της καρδία, ὅτε μοὶ ἔδωκε τὴν χεῖρά της. Δὲν ἠδυνήθην νὰ ὑποφέρω περισσότερον τὴν θέαν της. Ἐπήδησα ἀγρίως κατ' αὐτῆς, τὴν ἥρπασα ἀπὸ τὸν λαιμόν, καὶ θὰ τὴν ἔπνιγον βεβαίως, ἂν ὁ ὑπηρέτης μου, ὅστις ἔδραμεν εἰς τὴν πρώτην κραυγὴν τοῦ ἰατροῦ, δὲν τὴν ἀπέσπα ἀπὸ τὰς χεῖράς μου καὶ δὲν μὲ συνεκράτει. Τὴν ἀπεκόμισαν ἡμιθανῆ ἐκτὸς τοῦ δωματίου. Ἡσύχασα δὲ πάλιν εὐθύς, ἅμα ἔπαυσα νὰ βλέπω τὴν βδελυρὰν ἐκείνην μορφήν.

Τὸ ἐπεισόδιον αὐτὸ εἶχε λυπηροτάτας δι' ἐμὲ συνεπείας. Ἐγνώριζα κάλλιστα τί ἔπραξα. Ἠθέλησα νὰ ἐκδικηθῶ τὸ ἐλεεινὸν πλάσμα, τὸ ὁποῖον εἶχε δηλητηριάσει ὅλην μου τὴν ζωήν. Ἡ πρᾶξίς μου αὐτὴ οὐδὲν εἶχε τὸ παράλογον ἢ παράφρον. Ἐνόησα ὅμως ὅτι ὁ διευθυντὴς ἤθελε συνδέσει τὸ πρᾶγμα πρὸς τὸ μοχθηρῶς παραμορφωθὲν παρελθόν μου καὶ ἤθελε μὲ θεωρήσει ὡς ἐντελῶς τρελλόν, ὡς μανιακόν. Ἐγνώριζα δὲ ὅτι ἔπρεπε νὰ παραιτήσω πλέον τὴν ἐλπίδα τῆς προσεχοῦς ἀνακτήσεως τῆς ἐλευθερίας μου, καὶ ἀθυμία μεγάλη κατέλαβε τὴν ψυχήν μου.

Ὁ διευθυντὴς μὲ μετεχειρίσθη πολλὰς ἑβδομάδας μὲ μεγάλην δυσπιστίαν. Ἀφοῦ ὅμως τὸν παρεκάλεσα νὰ συγχωρήσῃ τὴν στιγμιαίαν ἐκείνην παραφοράν μου, καὶ προσεπάθησα κατόπιν πάσῃ δυνάμει νὰ ἀνακτήσω τὴν εὐμένειάν του διὰ προσηνείας, ἠπιότητος καὶ ἡσυχίας, ἐπανῆλθον τέλος πάντων αἱ παλαιαὶ εὐάρεστοι σχέσεις, αἵτινες ὑφίσταντο μεταξύ μας πρὸ τῆς ἐπισκέψεως τῆς συζύγου μου.

Ὁ καιρὸς παρήρχετο μονότονος καὶ ταχύς. Ἐσυνείθισα τὴν ζωὴν τὴν ὁποίαν ἔζων· καὶ ὅταν μάλιστα ἐσυλλογιζόμην, ὅτι ἐκτὸς τῆς φυλακῆς μου ἦτο δυνατὸν νὰ συναντήσω τὴν γυναῖκά μου καὶ ὅτι θὰ μοῦ ἦτο ἀδύνατον νὰ κρατήσω ἐμπρός της τὴν ἀγανάκτησίν μου, ἔλεγον κατ' ἐμαυτὸν ὅτι δὲν ἠδυνάμην νὰ εὕρω ἀλλοῦ τὴν περιποίησιν, τὴν ὁποίαν εἶχον εἰς τὴν ἤρεμον καὶ εὐχάριστον ἐκείνην οἰκίαν, ὅπου μοῦ ἐφέροντο ὅλοι τόσον φιλικῶς καὶ μὲ τόσην ἀγαθότητα.

Μῆνες, ἔτη παρῆλθον. Αἱ μεγάλαι ἑορταὶ ἦλθον, ἐπέρασαν, καὶ ἐπανῆλθον πάλιν: Τὸ Πάσχα, ἡ Πεντηκοστή, τὰ Χριστούγεννα, τὸ νέον ἔτος. Καὶ ἐγὼ ἔμενα εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν, ὁ αὐτὸς πάντοτε. Ὁ καιρὸς εἶχε παύσει νὰ ἔχῃ ἀξίαν δι' ἐμέ.

Μίαν ἡμέραν μοῦ ἔπεσεν εἰς χεῖρας ἓν φύλλον ἐφημερίδος. Οἱ ὀφθαλμοί μου ἀπήντησαν εὐθὺς τὴν ἡμερομηνίαν, τυπωμένην μὲ μεγάλα, παχέα γράμματα, καὶ ἀνέγνωσα: 13 Ὀκτωβρίου, 1847. Κρύος ἱδρὼς μὲ περιέχυσεν. Εἶχον γεννηθῆ τὴν 13 Ὀκτωβρίου 1812· ἤμην ἑπομένως τριάκοντα πέντε ἐτῶν. Ὁ πατήρ μου εἶχεν ἀποθάνει ὅτε ἤμην εἰκοσιοκτὼ ἐτῶν, κ' εὐθὺς μετ' ὀλίγον εἶχον στερηθῆ τὴν ἐλευθερίαν μου. Ἀπὸ ἑπτὰ ἤδη ἐτῶν ἤμην φυλακισμένος! Ὑπῆγα εἰς τὸ δωμάτιόν μου, ἐκάθισα εἰς μίαν σκοτεινὴν γωνίαν, ἔστρεψα τὴν κεφαλήν μου πρὸς τὸν τοῖχον καὶ ἔκλαυσα πικρά. Ἑπτὰ ὁλόκληρα, ὡραῖα ἔτη μου μοῦ εἶχον κλέψει! Καὶ ἡ κλέπτρια, ἡ γυνὴ ἡ ὁποία ἔφερε τὸ ὄνομά μου, ἔζη ἐλευθέρα καὶ διεσκέδαζε, κ' ἐσπατάλα τὸ χρῆμα τὸ ὁποῖον μοῦ εἶχεν ἀφαιρέσει, καὶ τοῦ ὁποίου τίμημα ὑπῆρξεν ἡ ζωὴ τοῦ πατρός μου καὶ ὅλη μου ἡ ἐπίγειος εὐτυχία! Ἀπερίγραπτος ὀδύνη ἐγέμισε τὴν ψυχήν μου, καὶ ἑβδομάδας ὅλας ἤμην εἰς ἀπόγνωσιν. Ἀλλὰ κατ' ὀλίγον μετεβλήθη ὁ ὀξὺς πόνος εἰς βαρυθυμίαν, καὶ ἐπὶ τέλους εὗρον τὴν εἰρήνην καὶ τὴν ἀνάπαυσιν· τί λέγω; εὗρον κάτι περισσότερον: εὗρον τὴν ἐλπίδα καὶ τὴν εὐτυχίαν.

Εἶχον, ὡς σᾶς εἶπον ἤδη, μελετήσει ἔτη πολλὰ καὶ μὲ πολλοὺς κόπους τὸ χειρόγραφον τὸ ὁποῖον μοῦ εἶχε πωλήσει ὁ Σόδεν, καὶ εἰς τὴν μοναξίαν μου ἀνεπόλουν διαρκῶς ὅ,τι εἶχον ἀναγνώσει. Μελάνη καὶ κονδύλια ἦσαν εἰς τὴν διάθεσίν μου, ἤρχισα δὲ νὰ καταγράφω ὅσας τῶν συνταγῶν καὶ παραγγελιῶν εἶχε διατηρήσει ἡ μνήμη μου. Μὲ τὸν καιρὸν ἐσαφηνίσθησαν ὅλα ἐντὸς τῆς κεφαλῆς μου, ἐνθυμήθην δὲ πάλιν πᾶσαν λέξιν τῶν διατριβῶν, περὶ τῶν ὁποίων τόσον εἶχον σκεφθῆ πρὸ χρόνων. Ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν ἤμην εἰς κατάστασιν νὰ γράψω ἀκριβῶς τὰς συνταγὰς πρὸς παρασκευὴν τοῦ ζωτικοῦ φαρμάκου. Ἐνῷ δὲ ἔγραφον, ἀπεκαλύφθησαν εἰς τὸ πνεῦμά μου ὅλα ὅσα ἕως τότε μοῦ εἶχον φανῆ ἐκ τοῦ βιβλίου ἐκείνου αἰνιγματώδη.

Γνωρίζετε βεβαίως, ὅτι τὸ πολὺ πλῆθος τῶν ἀμυήτων φρονεῖ τὰ πλέον ἀνόητα πράγματα περὶ τῆς συνθέσεως καὶ χρήσεως τοῦ ποτοῦ, τὸ ὁποῖον δίδει ἀθανασίαν εἰς τὸν ἄνθρωπον. Δὲν ἔχω τώρα σκοπὸν νὰ τὰς ἀναιρέσω. Μόνον σημεῖά τινα οὐσιώδη θὰ σᾶς ἐξηγήσω, διότι τοῦτο εἶνε ἀναγκαῖον πρὸς κατανόησιν τῆς ἱστορίας μου.

Δύο πράγματα εἶνε ἀπαραίτητα, διὰ νὰ δυνηθῇ κανεὶς νὰ μεταχειρισθῇ τὸ ζωτικὸν φάρμακον ἐπωφελῶς καὶ ἀτιμωρητεί. Πρῶτον, γνώσις τῶν ποικίλων καὶ σπανίων, ἀναγκαίων δὲ εἰς παρασκευὴν τοῦ πολυτίμου ποτοῦ, φυτῶν καὶ μετάλλων, ἅτινα πρέπει νὰ συναχθῶσι καὶ συνδυασθῶσιν ὑπὸ ὡρισμένας καὶ δυσχερεστάτας συνθήκας. Δεύτερον δέ, ἀπόλυτος ὑποταγή, ἐπὶ μακρὰν σειρὰν ἐτῶν, εἰς αὐστηροτάτην βιωτικὴν δίαιταν.

Τὸ μυστικὸν τῆς παρασκευῆς τοῦ φαρμάκου τὸ εἶχον τέλος ἀνακαλύψει· ἠσθανόμην δὲ καὶ τὴν δύναμιν νὰ ὑποστῶ πᾶσαν στέρησιν, νὰ περιφρονήσω πᾶσαν πρόληψιν καὶ νὰ ἐπιτελέσω πᾶν τὸ ἀπαιτούμενον, ὅπως καταστήσω ἀποτελεσματικὴν τὴν ἐνέργειαν τοῦ φαρμάκου. Ἀπεφάσισα νὰ ὠφεληθῶ ἀπὸ τὴν ἐν τῷ θεραπευτηρίῳ διαμονήν μου, διὰ νὰ ἀποκτήσω τὴν ἀθανασίαν. Τί μ' ἔμελε δι' ἑπτὰ ἢ καὶ δέκα καὶ εἴκοσι ἐλεεινὰ ἔτη, τὰ ὁποῖα μοῦ εἶχε κλέψει μία ἀθλία γυνή, ὅτε ἐξετείνετο ἐνώπιόν μου χιλιετής, ἀμέτρητος ὕπαρξις!

Ὁ διευθυντὴς τοῦ καταστήματος μ' ἔδωκε προθύμως τὴν ἄδειαν ν' ἀσχοληθῶ εἰς χημικὰς ἐργασίας καὶ πειράματα. Τὸ ἐθεώρησεν ὡς ἀθῶαν διασκέδασιν, ἣν δὲν ἠδύνατο νὰ μοῦ ἀρνηθῇ, ἀφοῦ καὶ ἐν τῇ φυλακῇ μου αὐτῇ διέθετον σχετικῶς μεγάλα χρηματικὰ μέσα. Ἐπέμεινε μόνον νὰ μὲ βοηθῇ κατὰ τὰ πειράματά μου παρασκευαστής τις, τὸν ὁποῖον αὐτὸς ἤθελε διορίσει. Ἵδρυσα λοιπὸν ἐν μικρὸν χημικὸν ἐργαστήριον εἰς τὸ ὁποῖον εἰργαζόμην ἐνδελεχῶς ἀπὸ πρωΐας μέχρις ἑσπέρας. Συνάμα δὲ ἤρχισα νὰ τακτοποιῶ τὴν δίαιτάν μου κατὰ τὰς παραγγελίας τοῦ παλαιοῦ χειρογράφου, τοῦ ὁποίου ὅλην τὴν σημασίαν μόλις τώρα εἶχον κατορθώσει νὰ ἐννοήσω.

Τὸ πνεῦμα ἤρχισε νὰ εὐρύνεται ὁλονέν. Καθ' ἑκάστην δὲ νύκτα ἔβλεπον εἰς τ' ὄνειρόν μου τὸν μέγαν σοφόν, ὅστις μὲ εἶχε τὸ πρῶτον εἰσαγάγει εἰς τὰ μυστήρια τῆς μαγείας καὶ μοῦ ἀπεκάλυπτε τώρα νέους θησαυροὺς τῶν θείων του γνώσεων, τοὺς ὁποίους οὐδεὶς θνητὸς εἶχεν ἔτι ἐξιχνιάσει. «Μ' ἐνεπιστεύθης,» ἔλεγε· «λαμπρὰν θὰ λάβῃς ἀμοιβήν.» Ὑπῆρξεν οὕτω... Διότι ἐντὸς τῶν πρώτων ἓξ μηνῶν εὗρον ὅ,τι οἱ παλαιότατοι τῶν παλαιῶν ἀμυδρῶς μόλις εἶχον ὑποθέσει, ἀλλ' οὐδεὶς πρὸ ἐμοῦ θνητὸς εἶχεν ἀνακαλύψῃ· τὸ μυστήριον, ὄχι μόνον ν' ἀπομακρύνῃ τις τὸν θάνατον κατὰ βούλησιν, ἀλλὰ τὴν πολὺ βαθυτέραν, ὡραιοτέραν καὶ εὐγενεστέραν τέχνην, νὰ φέρῃ τις τὴν ζωὴν πρὸς τὰ ὀπίσω... καὶ νὰ γίνεται βαθμηδὸν νεώτερος.»

Ὁ Ἀρῆς Κλάασεν ἐπρόφερεν ἐνθουσιώδης τὰς τελευταίας λέξεις, καὶ οἱ ὀφθαλμοί του ἐσπινθηροβόλουν.

— Ὤ, τὸ πολύτιμον εὕρημα! Μοῦ ἔδωκεν ἐλπίδα καὶ εὐτυχίαν. Τώρα ἠδυνάμην πλέον νὰ ὑποφέρω ἀγογγύστως τὴν ἐλεεινότητα τῆς αἰχμαλωσίας μου· ἐγνώριζα ὅτι θὰ ἠδυνάμην ν' ἀφαιρέσω ἀπὸ τὴν ζωήν μου ὅλα τὰ πένθιμα τῆς μοναξίας μου ἔτη. Ἡ μεγάλη καὶ ἀνέκφραστος μακαριότης, ἥτις ἐπλήρου τὴν καρδίαν μου, ἐξεδηλώθη εἰς ὅλον μου τὸ ἦθος. Ἔγεινα ὁ προσηνέστατος καὶ φιλοφρονέστατος τῶν ἀνθρώπων, ἔγεινα, ἠμπορῶ νὰ εἰπῶ, εἰς τὴν ἀληθῆ σημασίαν τῆς λέξεως ἀξιαγάπητος ἄνθρωπος. Ὅλοι ὅσοι μὲ περιεστοίχιζον, ὁ διευθυντής, ὁ ὑπηρέτης μου, οἱ ἀσθενεῖς, καὶ πολλοὶ μάλιστα μεταξὺ αὐτῶν κακότροποι ἄνθρωποι, ὅλοι μοῦ ἦσαν συμπαθεῖς καὶ εὐπροσήγοροι.

Κ' ἐπέρασαν πάλιν τοιουτοτρόπως πολλά, πολλὰ καὶ μακρὰ ἔτη. Ὁ γέρων διευθυντὴς ἀπέθανε καὶ τὸν ἐθάψαμεν. Ἦλθε νέος εἰς τὴν θέσιν του, ὁ ὁποῖος μοῦ ἔδειξεν ἐντὸς ὀλίγου τὴν αὐτὴν εὐμένειαν ὡς ὁ προκάτοχός του. Μίαν ἡμέραν, τὸν χειμῶνα τοῦ 1857, μοῦ ἀνήγγειλε τὸν θάνατον τῆς συζύγου μου. Ἤκουσα τὴν εἴδησιν μὲ πλήρη ἀπάθειαν, καὶ εἶπον μόνον· «Ὁ Θεὸς νὰ τὴν ἐλεήσῃ.» Τώρα ὅμως, ὅτε ὁ κακός μου δαίμων εἶχεν ἐκλείψει ἀπὸ τὸν ἐπάνω κόσμον, ἐδίψων ἐλευθερίαν.

Ἐζήτησα νὰ ἰδῶ τὸν διευθυντήν, καὶ ὡμίλησα μαζή του διὰ μακρῶν. Εἶχα δὲ ἐπιμελῶς προετοιμασθῆ· ἤξευρα ὅτι ἔπρεπε νὰ ὑποκριθῶ, ὅτι ἐγώ, ὁ τόσον ὑπέροχος κατὰ τὴν σοφίαν ὅλων τῶν ἄλλων ἀνθρώπων, ἔπρεπε νὰ φανῶ τοὐναντίον ὅτι δὲν γνωρίζω τίποτε, ὅτι θεωρῶ τὸν ἑαυτόν μου πτωχὸν τῷ πνεύματι καὶ βλάκα· τὸ ἔκαμα· ἦτο δὲ καὶ τοῦτο δι' ἐμὲ νέα ἀπόδειξις τῆς ὑπεροχῆς μου.

— Κύριε διευθυντά, εἶπον, μὲ γνωρίζετε πρὸ τόσου χρόνου. Εἶμαι κακός, εἶμαι ἐπικίνδυνος ἄνθρωπος; Εἶνε δυνατὸν νὰ ζήσῃ κανεὶς ζωὴν πλέον ἥσυχον, πλέον ἀβλαβῆ παρ' ἐκείνην τὴν ὁποίαν βλέπετε, ὅτι ζῶ ἐδῶ; — Ἤξεύρω ὅτι πρὸ πολλῶν, πολλῶν ἐτῶν, ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν μεγάλων πόνων καὶ βιαίου θυμοῦ, ἔπραξα πράξεις, αἱ ὁποῖαι πρὸς τὸ συμφέρον τῆς κοινωνίας καὶ ἐμοῦ τοῦ ἰδίου κατέστησαν ἀναγκαίαν τὴν ἐδῶ μεταφοράν μου. Ἀλλ' ἔκτοτε παρῆλθον δεκαοκτὼ ὅλα ἔτη! Δεκαοκτώ! Τώρα εἶμαι τεσσαράκοντα πέντε ἐτῶν. Τὸ ὡραιότερον μέρος τῆς ζωῆς μου ἐπέρασα. Ἂς ἀπολαύσω τοὐλάχιστον τὸ ὀλίγον ὑπόλοιπον, τὸ ὁποῖον μοῦ μένει. Μὴ μὲ καταδικάσατε εἰς ἰσόβιον φυλακήν. Δὲν ἔκαμα τίποτε ἄξιον τόσον σκληρᾶς τιμωρίας. Τὸ μόνον ὄν, εἰς τὸ ὁποῖον θὰ ἐγινόμην ἴσως ἐπικίνδυνος, ἡ σύζυγός μου, ἀπέθανε. Κανεὶς δὲν ὑπάρχει σήμερον εἰς ὅλον τὸν κόσμον, ὅστις νὰ μοῦ ἐμπνέῃ ἄλλα αἰσθήματα, ἢ αἰσθήματα εὐμενείας. Δόσατέ μου τὴν ἐλευθερίαν μου, ὥστε νὰ δυνηθῶ κ' ἐγὼ τὸ κατ' ἐμὲ νὰ κάμω καλὸν εἰς τὴν ζωήν μου. Εἶμαι εὔπορος ἄνθρωπος. Σεῖς ἔχετε πτωχοὺς εἰς τὸ κατάστημά σας. Σᾶς ὑ-

πόσχομαι πλουσιωτάτην τὴν συνδρομήν μου ὑπὲρ αὐτῶν. Θέλω ἡ ἀγαθοεργία μου νὰ ὠφελήσῃ πρὸ πάντων τοὺς παλαιοὺς ὁμοιοπαθεῖς μου. Ἀλλὰ καταστήσατέ μου δυνατὸν νὰ ἀγαθοεργήσω καὶ εἰς μεγαλείτερον κύκλον. Μία λέξις σας ἀρκεῖ νὰ μοῦ ἀποδώσῃ τὴν ἐλευθερίαν μου. Εἴπετέ την αὐτὴν τὴν λέξιν! Φανῆτε ἐλεήμων... δίκαιος. Πιστοποιήσατε ὅτι ἐθεραπεύθην, ἤ, ἂν δὲν ἐπιτρέπῃ τοῦτο ἡ συνείδησίς σας, δηλώσατε τοὐλάχιστον ὅτι εἶμαι ἀβλαβής, ἀκίνδυνος. Καὶ εἶμαι, κύριε διευθυντά... τὸ γνωρίζετε. Ἐλεήσατε δυστυχῆ ἄνθρωπον, ὅστις ἐπένθησεν ἐν ἀθλιότητι τὰ ὡραιότερα τῆς ζωῆς του ἔτη, ὅστις οὐδέποτε ἠθέλησε τὸ κακόν, οὐδὲ εἶναι κακός.

Οἱ ὀφθαλμοί μου ἦσαν γεμάτοι δάκρυα, καὶ ὁ διευθυντὴς ἦτο βαθύτατα συγκεκινημένος.

— Θὰ κάμω διὰ σᾶς ὅ,τι δύναμαι, εἶπε.

Μετά τινας ἡμέρας μ' ἐπεσκέφθησαν δύο ξένοι ἄνθρωποι. Ἐγνώρισα εὐθὺς ὅτι ἦσαν ἰατροί, καὶ ἔλαβα τὰ μέτρα μου. Μὲ ἠρώτησαν περὶ πολλῶν πραγμάτων, περὶ τῶν σπουδῶν καὶ ἀσχολιῶν μου. Τοὺς ἔδωκα δὲ εὐγενεστάτην εἰς ὅλα ἀπάντησιν. Ὁ εἷς ἐξ αὐτῶν ἠθέλησε νὰ μ' ἐρεθίσῃ, ὡς ὁ συνάδελφός του ἐκεῖνος πρὸ εἴκοσι ἐτῶν, ἀλλ' ἐγὼ ἐνόησα τὸν σκοπόν του καὶ δὲν ἔπεσα εἰς τὴν παγίδα. «Ἠμπορεῖ νὰ πλανῶμαι, ἀπήντησα εἰς τὰς χλευαστικάς του παρατηρήσεις περὶ τῶν ἐργασιῶν μου· ἀλλ' ἡ πλάνη μου δὲν βλάπτει κανένα καὶ μὲ κάμνει εὐτυχῆ».

Μετ' ὀλίγον ἀνεχώρησαν πάλιν οἱ δύο κύριοι, καὶ ὀκτὼ ἡμέρας βραδύτερον ἦλθεν ὁ διευθυντὴς μὲ πρόσωπον ἀστράπτον ἀπὸ τὴν χαρὰν καὶ μ' ἔδωκε τὴν ἄδειαν ὅτι ἤμην ἐλεύθερος.

— Σᾶς συγχαίρω, φίλτατε Κύριε Κλάσεν, εἶπεν· ἐλπίζω δὲ καὶ εὔχομαι εἰλικρινῶς νὰ χαρῆτε τὴν ζωήν σας πολλὰ ἔτη ἀκόμη. Θὰ ὑποβληθῆτε εἰς μερικὰ μέτρα, τὰ ὁποῖα ὅμως δὲν θὰ σᾶς ἦνε διόλου ὀχληρά, καὶ σᾶς συμβουλεύω νὰ μὴ φέρετε ἀντίστασιν. Καλὸν θεωρεῖται νὰ μείνῃ διαρκῶς εἰς τὴν ὑπηρεσίαν σας ὁ Φράντς, ὅστις πρὸ τοσούτων χρόνων σᾶς ὑπηρετεῖ καί, ἂν δὲν πλανῶμαι, σᾶς εὐχαρίστησε πάντοτε. Πρέπει δὲ προσέτι νὰ σᾶς παρακαλέσω νὰ ἐμπιστευθῆτε τὴν διαχείρισιν τῆς περιουσίας σας, ἥτις ηὔξησε σπουδαίως κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, εἰς ἀνθρώπους ἐμπείρους, ἱκανοὺς καὶ τιμίους. Σεῖς ἐγείνατε ἐντελῶς ξένος τῶν χρηματιστικῶν, καὶ ἂν ἠθέλατε νὰ φροντίσετε μόνος περὶ τῆς διαχειρίσεως τῶν κεφαλαίων σας, θὰ ὑπεβάλλεσθε εἰς ἀπείρους ἐνοχλήσεις καὶ στενοχωρίας. Οἱ κύριοι, οἱ ὁποῖοι θὰ σᾶς ἀπαλλάξουν αὐτοῦ τοῦ κόπου, θὰ σᾶς παρέχουν τόσα χρήματα, ὅσα λογικῶς δύνασθε νὰ δαπανήσετε. Δεχθῆτέ το, διότι καὶ τοῦτο ἐκρίθη καλὸν ὡς ὅρος τῆς ἀπελευθερώσεώς σας. Ἂν λάβετε ἀνάγκην συμβουλῆς, ἀποταθῆτε εἰς ἐμὲ ἐμπιστευτικῶς. Ἐκερδήσατε τὴν ὑπόληψίν μου, καὶ θὰ μείνω πάντοτε πιστὸς φίλος σας.

Συνήνεσα εἰς ὅλα προθύμως, ἐνηγκαλίσθημεν, καὶ τὴν ἐπαύριον, ἐν μέσῳ τῶν εὐλογιῶν τῶν ἰατρῶν, τῶν ἀσθενῶν καὶ τῶν φυλάκων, ἐγκατέλειψα τὸ κατάστημα, ὅπου εἶχα ζήσει δεκαεπτὰ ὅλα ἔτη.»

(Ἕπεται τὸ τέλος.)

Η ΕΝ ΚΟΡΣΙΚΗι ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΠΟΙΚΙΑ

Συνέχεια· ἴδε προηγούμενον φύλλον.

Δ'.

ΟΡΟΙ ΠΑΡΑΔΟΧΗΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΥΠΟ ΤΗΣ ΓΕΝΟΥΗΝΣΙΑΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ.

Εὐθὺς ἅμα ἔφθασαν οἱ Ἕλληνες οὗτοι εἰς Γένουαν, ἡ γενουηνσιακὴ Κυβέρνησις τοῖς παρεχώρησεν οἰκήματα ἵνα, ἐπί τινα χρόνον, διαμείνωσιν ἐκεῖ. Καὶ πράγματι διῆλθον ὅλον τὸν χειμῶνα ἐν Γενούῃ. Καθ' ὅλον δὲ τὸ διάστημα τοῦτο ἔσχον καιρὸν ἵνα ρυθμίσωσι τὰς περὶ τοῦ ἀποικισμοῦ ὑποθέσεις των μετὰ τῆς γενουηνσιακῆς Δημοκρατίας. Ὅλαι δὲ αἱ συμφωνίαι τῆς ἀποικίσεως ταύτης περιλαμβάνονται εἰς τὸ ἀκόλουθον ἔγγραφον, τὸ ὁποῖον ἐγένετο ἐν Γενούῃ καὶ ὑπεγράφη ὑφ' ἑκατέρων τῶν συμβαλλομένων μερῶν.

Τὸ ἔγγραφον τοῦτο ἐδημοσιεύθη ἤδη ὑπὸ τοῦ Λιμπεράνη καὶ τοῦ Καμβιάγη. Ἐν δὲ τοῖς ἀρχείοις τῆς ἐν Αἰακκίῳ οἰκογενείας τῶν Στεφανοπούλων Κομνηνῶν εὑρίσκεται ἔτι καὶ σήμερον τὸ ἔγγραφον τοῦτο ὑπὸ τὸν τίτλον: «*Copia delle Capitolazione.*» Ἡ ἀντιγραφὴ αὕτη εἶναι ἐπικεκυρωμένη ὑπὸ τοῦ Κυβερνήτου τῆς Βαστίας, ὑπὸ χρονολογίαν 26 Ἰανουαρίου 1784.

Συμφωνητικὸν ἔγγραφον μεταξὺ γενουηνσιακῆς Δημοκρατίας καὶ ἀποίκων Ἑλλήνων.

1. Ἡ γενουηνσιακὴ Δημοκρατία ἀπαιτεῖ ἵνα ἡ ἐν Κορσικῇ ἐγκατασταθεῖσα ἑλληνικὴ ἀποικία, διὰ πᾶν ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν θρησκείαν, ὑποταχθῇ εἰς τὸν Ποντίφηκα τῆς Ρώμης, ἐκτελοῦσα τὰς ἱεροτελεστίας της ἑλληνιστί, καθ' ὃν τρόπον ἐν Ρώμῃ, ἐν τῷ βασιλίῳ τῆς Νεαπόλεως καὶ ἐν Σικελίᾳ ἐκτελοῦνται.

2. Ἀπαιτεῖ ἵνα, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ μετὰ τῶν Ἑλλήνων ἐλθόντος Ἐπισκόπου καὶ μετὰ τὸν θάνατον τῶν σὺν αὐτῷ καλογήρων καὶ ἱερέων, οἱ νέοι ἱερεῖς χειροτονῶνται καὶ διορίζωνται ὑπὸ τῆς Ἁγίας Ἕδρας, ἢ ὑπὸ τῶν ἐπιτρόπων αὐτῆς.

3. Ἀπαιτεῖ ἵνα, διὰ πᾶν ὅ,τι ἀφορᾷ τοὺς ἱεροὺς κανόνας, ὑποτάσσωνται εἰς τὸν Λατῖνον Ἐπίσκοπον τῆς ἐπαρχίας εἰς τὴν ὁποίαν ὑπάγονται.

4. Οἱ Ἕλληνες, μετὰ τὴν ἄφιξίν των εἰς Παομίαν, ὀφείλουσι νὰ κτίσωσιν, ἰδίαις δαπάναις, Ἐκκλησίας καὶ οἰκίας διὰ τὴν χρῆσίν των, καὶ νὰ ἦναι ὑποτεταγμένοι εἰς τὸν Διοικητήν, τὸν ὁποῖον ἤθελε τοῖς πέμψει, κατὰ καιρούς, ἡ γαληνοτάτη Δημοκρατία.

5. Ἐν πάσῃ δ' ἀνάγκῃ τῆς Δημοκρατίας ὀφείλουσι νὰ ἦναι ἕτοιμοι νὰ τὴν ὑπηρετήσωσιν, ὡς καλοὶ ὑπήκοοι, κατά τε γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν.

6. Ἡ Δημοκρατία ἀπαιτεῖ ἵνα οἱ Ἕλληνες ὁρκισθῶσι πίστιν καὶ ὑπακοὴν εἰς τοὺς νόμους της, καὶ πληρόνωσιν ἀκριβῶς τοὺς ὑπάρχοντας ἢ καὶ ὑπάρξοντας φόρους.

7. Ἡ Δημοκρατία παραχωρεῖ εἰς τοὺς προρρηθέντας Ἕλληνας καὶ εἰς τοὺς διαδόχους των τρία χωρία, κατ' ἐκλογήν, τὴν Παομίαν, τὴν Ῥεβίδαν καὶ τὴν Σαλονίαν, μὲ τὴν συμφωνίαν ὅμως ἵνα τὰ μερίδια τῶν γαιῶν, τὰ ὁποῖα ἤθελον δοθῇ εἰς ἕκαστον τούτων, διαμοιρασθῶσι μεταξὺ τῶν τέκνων των ἢ τῶν κληρονόμων των, ἄνευ διακρίσεως τοῦ φύλου, εἰς ἴσα μέρη. Ἐν περιπτώσει δὲ καθ' ἣν οἰκογένειά τις ἤθελεν ἐκλείψει, ἡ Δημοκρατία γίνεται κληρονόμος τῆς περιουσίας αὐτῆς.

8. Ὁ Ἄρχων τῆς Γενούης ὑποχρεοῦται νὰ προμηθεύσῃ τὸ ὑλικὸν διὰ τὴν οἰκοδόμησιν τῶν ἐκκλησιῶν καὶ τῶν οἰκιῶν, ὡς καὶ τὸν διὰ τὸν σπόρον σῖτον κλπ., ἀπαιτῶν, ἐν τούτοις, τὴν πληρωμὴν αὐτῶν μετὰ πάσης ἀκριβείας, ἐντὸς ἓξ ἐτῶν.

9. Ἐπιτρέπεται ἑκάστῳ νὰ ἔχῃ κλιβάνους καὶ ὑδρομύλους, ἢ ἀνεμομύλους.

10. Ὡσαύτως ἡ ἀποικία αὕτη δύναται κατὰ βούλησιν νὰ θρέψῃ παντὸς εἴδους ζῷα, μικρὰ καὶ μεγάλα.

11. Παρέχεται ἑκάστῳ τὸ δικαίωμα νὰ ἔχῃ κατ' οἶκον παντὸς εἴδους ὅπλα· μὲ τὴν ἐπιφύλαξιν ὅμως ἵνα, ἐν καιρῷ ἀπαγορεύσεως ὅπλων, ἕκαστος εἰδοποιῇ περὶ τούτων τῷ κατὰ καιροὺς Διοικητῇ.

12. Ἐπιτρέπεται τὸ ἐμπόριον παντὸς εἴδους ἐμπορευμάτων διὰ μέσου τῆς ἀποτίσεως τῶν ὀφειλομένων τῇ Δημοκρατίᾳ δικαιωμάτων.

13. Δύνανται οἱ Ἕλληνες οὗτοι μὲ τὴν σημαίαν τῆς Δημοκρατίας νὰ ἐκστρατεύσωσι κατὰ τῶν Τούρκων, μὲ τὴν ὑποχρέωσιν ὅμως τοῦ νὰ ἐξοπλῶσι τὰ προξενικὰ δικαιώματα καὶ πᾶν ὅ,τι ὁ νόμος ἀπαιτεῖ ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει.

14. Ἡ δημοκρατία ὑποχρεοῦται νὰ μεταφέρῃ τὴν ἀποικίαν ταύτην εἰς Κορσικὴν δωρεάν, ἐξαιρέσει τῶν χιλίων pezze, τὰς ὁποίας ἐπλήρωσεν ἤδη διὰ τὸ ταξείδιον τοῦτο, καὶ τῶν ὁποίων ἀπαιτεῖ τὴν πληρωμήν.

Ἐγένετο ἐν Γενούῃ τῇ 18 Ἰανουαρίου 1676.

Τὸ ἔγγραφον τοῦτο εἶναι ἱκανῶς εὐεξήγητον, διὸ καὶ δὲν ἔχει ἀνάγκην πολλῶν σχολίων.

Τὰ τρία πρῶτα ἄρθρα ἀποβλέπουσιν ἀποκλειστικῶς τὴν θρησκείαν. Ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία ἀπὸ πολλοῦ ἤδη καταγίνεται ὅπως ὑπαγάγῃ ὑπὸ τὸ σκῆπτρόν της σύμπασαν τὴν ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν. Εἶναι λοιπὸν ἐπόμενον ὅτι, ὁσάκις παρουσιάζεται κατάλληλος ἐπὶ τούτῳ εὐκαιρία, δὲν τὴν ἀφίνει νὰ παρέλθῃ. Ὁλόκληρος Ἑλληνικὴ Ὀρθόδοξος ἀποικία, ἀπροσδοκήτως, ἔπεσεν εἰς τὰ δίκτυά της... Τὸ ζήτημα ἦτο ἁπλοῦν: Σᾶς δεχόμεθα εἰς τὸ ἔδαφός μας, ἀλλ' ὀφείλετε ν' ἀλλάξετε θρησκείαν. Ἂν θέλετε, ἔχει καλῶς· εἰδεμὴ, ἐπιστρέψατε ἐκεῖσε, ὁπόθεν ἔρχεσθε... Ἡ ἐπιστροφὴ ἦτο ἀδύνατος. Δὲν ἔμενε λοιπὸν ἄλλη ὁδὸς τοῖς ὀρθοδόξοις τούτοις Ἕλλησιν, εἰμὴ ἡ τῆς ἀρνησιθρησκείας.

Περὶ τοῦ τρόπου τῆς παραβιάσεως ταύτης ὁ Λιμπεράνης μᾶς διέσωσε τὰς ἀκολούθους πληροφορίας· *La qual cosa ben compresa da' Capi, fu cagione che persuadessero tutti li altri Greci ad uniformarsi ai sentimenti Cattolici, e prima di partire per la Corsica tutta la Colonia fece abjura dello scisma avanti al Senato.* (*Istoria della Corsica* κτλ. Τομ. Β'. σελ. 575.) Ὁ παπα-Νικόλαος περὶ τῆς ἀρνησιθρησκείας ταύτης οὐδαμοῦ οὐδένα ποιεῖται λόγον... Ὁ ταλαίπωρος ἱερεὺς αἰσχύνεται νὰ ὁμολογήσῃ ὅτι διὰ τῆς βίας τὸν ἔκαμαν Καττόλικον Λατῖνον. Ἀναμφιβόλως δ' ἐξηκολούθει νὰ διατελῇ ἐν τῇ πίστει τῶν πατέρων του, ὡς τοῦτο εἰκάζεται καὶ ἐκ τῆς εἰδήσεως, τὴν ὁποίαν διέσωσεν ἡμῖν ὁ La Ville Heurnois, περὶ τοῦ ὅτι ἡ Αὐλὴ τῆς Ρώμης μετά τινα καιρὸν ὑποπτεύουσα τὴν πρὸς ἑαυτὴν πίστιν καὶ ἀφοσίωσιν τῶν θυμάτων της τούτων, τοῖς ἔπεμψεν ἕνα Φραγκόπαπαν Κέρβερον, ὁ ὁποῖος νὰ ἐπιβλέπῃ τὰ διαβήματά των. (Ἀνωνυμ. Ἱστ. τῆς Κορσ. σελ. 293.).

Ἐν τῷ *Βιβλίῳ τῶν Βαπτισμένων* τοῦ Δημαρχείου τῶν Καρυῶν, μεταξὺ τῶν πολλῶν Ἑλλήνων ἱερέων τῆς Παομίας, ἀπαντᾶται διὰ πρώτην φορὰν κατὰ τὸ ἔτος 1729 καί τις ἱερεύς, ἰταλιστὶ καταγράφων τὰς ὑπ' αὐτοῦ τελουμένας ἱεροπραξίας καὶ ὑπογράφων: J.Josep Maria Giustiniani Capelanos. Εἰκάζω δὲ ὅτι οὗτος εἶναι ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος Καπελάνος, ἀποσταλεὶς εἰς Παομίαν ἵνα ἐπιβλέπῃ τὰ διαβήματα τῶν ἐκεῖ Ἑλλήνων ἱερέων. Ἐπίσης δὲ καὶ ὁ Παπα-Νικόλαος ἐν τῷ χειρογράφῳ του κά-

μνει λόγον περί τινος *Ἐκλαμπροτάτου καὶ Αἰδεσιμωτάτου Πατὴρ Ἰουστινιανοῦ*, τοῦ ὁποίου τὴν οἰκίαν ἐν Παομίᾳ εἶχον προσβάλει οἱ ἐπαναστάται Κορσικανοὶ τὸ 1729.

Τὸ πέμπτον ἄρθρον μᾶς πληροφορεῖ ὅτι οἱ Ἕλληνες οὗτοι ὤφειλον νὰ ὑπηρετήσωσι στρατιωτικῶς τὴν γενουηνσιακὴν Δημοκρατίαν ἐν καιρῷ ἀνάγκης. Ἐξ ἄλλου δὲ βλέπομεν ὅτι, διὰ τοῦ δεκάτου τρίτου ἄρθρου, οἱ Ἕλληνες οὗτοι ἠδύναντο ὑπὸ γενουηνσιακὴν σημαίαν νὰ ἐκστρατεύσωσι κατὰ τῶν Τούρκων. Τὰ ὑπὲρ τῆς Δημοκρατίας καθήκοντά των τὰ ἐκφράζει τὸ πέμπτον ἄρθρον. Ἄρα τὸ δέκατον τρίτον ἄρθρον ἀφορᾷ ἀποκλειστικῶς αὐτοὺς τοὺς Ἕλληνας.

Ἐντεῦθεν ἐξάγεται καθαρῶς ὅτι οἱ Ἕλληνες οὗτοι ἤλπιζον ποτὲ νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὰς ἀρχαίας ἑστίας των. Ἤλπιζον ν' ἀποκτήσωσι ποτὲ θαλασσίαν δύναμιν καὶ νὰ ἐκστρατεύσωσι κατὰ τῆς Τουρκίας, ἐπ' ἐλπίδι ν' ἀνακτήσωνται τὸ πάτριον ἔδαφος. Καὶ ἴσως θὰ ἐπεχείρουν τοιαύτην τινὰ ἐκστρατείαν, καὶ θὰ ἐπετύγχανον τοῦ σκοποῦ των, ἐὰν ἡ Κορσικανικὴ ἐπανάστασις δὲν διετάρασσε τὴν ἡσυχίαν των καί, κατὰ συνέπειαν, δὲν ἐματαίονε τὰ σχέδιά των.

Ἐκ τοῦ τετάρτου καὶ τοῦ ἑνδεκάτου ἄρθρου πληροφορούμεθα ὅτι ἐν Παομίᾳ ὤφειλε νὰ ὑπάρχῃ εἷς Διοικητὴς μὴ Ἕλλην, τοῦ ὁποίου καθῆκον ἦτο νὰ διευθύνῃ καὶ νὰ δικάζῃ τὰς διαφόρους ὑποθέσεις τῶν κατοίκων τοῦ χωρίου τούτου. Ὁ διοικητὴς οὗτος ἐκαλεῖτο ἀδιαφόρως ἰταλιστὶ Direttore ἢ Reggente Giusdicente καὶ δὲν εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ διοικήσῃ τὴν Παομίαν περισσότερον τῶν δύο ἐτῶν. Τὸν ἀπὸ τοῦ 1676 μέχρι τοῦ 1729 κατάλογον τῶν διοικητῶν τῆς Παομίας δημοσιεύομεν εἰς τὸ τέλος τοῦ ἑπομένου ἄρθρου.

Ἡ Δημοκρατία τῆς Γενούης ἀνεγνώρισεν ἐπίσης διὰ προνομιούχων ἐγγράφων τοὺς τίτλους καὶ τὰ δικαιώματα τῶν ἀρχηγῶν τῆς ἑλληνικῆς ταύτης ἀποικίας, οἵτινες ἔχαιρον μεγάλην ἐπιρροὴν ἐπὶ τοῦ ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ. Οἱ ἀρχηγοὶ οὗτοι, πρὸς διάκρισιν ἐκ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων, ἔφερον διακριτικά τινα σημεῖα ἐπὶ τοῦ σώματος καὶ ἐλάμβαναν ἐκ μέρους τοῦ κλήρου ἰδιαιτέρας τιμὰς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ. Τελευταῖος δὲ προνομιοῦχος ἀρχηγὸς τῆς ἑλληνικῆς ταύτης ἀποικίας εἶναι ὁ Καπετὰν Γεώργιος Στεφανόπουλος, περὶ τοῦ ὁποίου πολλάκις γίνεται λόγος ἐν τῇ πραγματείᾳ ταύτῃ. Τοιαῦτα δὲ προνομιοῦχα ἔγγραφα κατέχει πάμπολλα ἡ ἐν Αἰακκίῳ οἰκογένεια τῶν Στεφανοπούλων Κομνηνῶν.

Οὕτω, μετὰ τὸ τέλος τῶν διαφόρων ὑποθέσεών των, κατέλιπον τὴν Γένουαν οἱ ἄποικοι οὗτοι Ἕλληνες καὶ ἔφθασαν εἰς Παομίαν τῆς Κορσικῆς τῇ 14 Μαρτίου τοῦ 1676.

(Ἕπεται συνέχεια)

Ν. Β. Φαραυς

Ο ΚΑΡΟΛΟΣ ΔΑΡΒΙΝ

κατ' οἶκον

[Συνέχεια καὶ τέλος· ἴδε προηγούμενον φύλλον].

Ὁ Δάρβιν ὡς οἰκογενειάρχης.

Ὁ βίος τοῦ Δάρβιν διήρχετο ἐκ τῶν προτέρων κεκανονισμένος.

Ὁ Δάρβιν ἠγάπα θερμῶς τὰ τέκνα του καὶ ἀντηγαπᾶτο ὁμοίως ὑπ' αὐτῶν. Μετὰ τὸν θάνατον τῆς μικρᾶς Ἄννης, τοῦ δεκαετοῦς θυγατρίου του, ἰδοὺ τί ἔγραφε.

«Αἱ κινήσεις της ἦσαν ζωηραὶ καὶ πλήρεις χάριτος. Ὅτε περιεπάτει μετ' ἐμοῦ εἰς τὸ Sand-Walk, ἂν καὶ ἐβάδιζον ταχέως, ἐπροχώρει πηδῶσα, τὸ δὲ ἀγαπητόν της πρόσωπον ἐφώτιζε γλυκύτατον μειδίαμα. Μετεχειρίζετο συχνάκις ὑπερβολικὰς ἐκφράσεις, ὅτε δὲ τὴν εἰρωνευόμην παρῳδῶν τοὺς λόγους της, ἐκίνει τὴν κεφαλὴν καὶ ἀνεφώνει·

«—Ὦ, πατέρα, δὲν εἶνε καλὸ αὐτὸ ποῦ κάνετε!

«Ἀπωλέσαμεν τὴν χαρὰν τῆς ἑστίας ἡμῶν καὶ τὴν παρηγορίαν τοῦ γήρατός μας. Δὲν ἠγνόει πόσον περιπαθῶς τὴν ἠγαπῶμεν· καὶ τώρα εἴθε νὰ γνωρίζῃ πῶς ἀγαπῶμεν εἰσέτι τὴν χαριτωμένην της μορφήν!»

Ἦτο ἐξαίρετος πατήρ, φιλοστοργότατος καὶ ἐπιεικέστατος. «Δὲν πιστεύω, λέγει ὁ υἱός του Φραγκῖσκος Δάρβιν, ν' ἀπηύθυνε ποτὲ ὀργίλην λέξιν εἰς κανὲν ἐκ τῶν τέκνων του· τοὐλάχιστον ὅτε συνέβαινε τοῦτο, ὁ τρόπος δι' οὗ ἐζήτει συγγνώμην ἦτο συγκινητικός. Εἷς τῶν υἱῶν του διηγεῖται ὅτι ποτὲ εἰς ζήτημά τι ἀπασχολοῦν ζωηρῶς τὴν κοινὴν γνώμην ἐν Ἀγγλίᾳ ἐξήνεγκε παρατήρησιν μὴ συμφωνοῦσαν πρὸς τὴν γνώμην τοῦ πατρός του. Ὁ Δάρβιν ὀργισθεὶς ἐπέπληξεν αὐτὸν σφοδρῶς.

«Τὴν πρωΐαν τῆς ἐπαύριον, περὶ τὴν ἑβδόμην ὥραν, λέγει ὁ υἱός του, ἦλθεν εἰς τὸ δωμάτιόν μου, ἐκάθησεν εἰς τὴν κλίνην μου καὶ μοὶ εἶπεν ὅτι δὲν ἠδυνήθη νὰ κοιμηθῇ συλλογιζόμενος ὅτι ἔδειξε τόσην ὀργὴν κατ' ἐμοῦ, ἀνεχώρησε δὲ ἀφ' οὗ μοὶ εἶπε λόγους μεστοὺς φιλοστοργίας.»

Καὶ τὰ τέκνα του δὲ ἐξετίμων αὐτὸν ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν, καὶ ὡς συμπαίκτορα ἔτι, μία δὲ τῶν θυγατέρων του διηγεῖται τὰ ἑπόμενα· «Ὡς παράδειγμα τῶν σχέσεών μας καὶ ὡς ἀπόδειξιν τῆς σημασίας ἣν ἀπεδίδομεν εἰς αὐτὸν ὡς σύν-

τροφον τῶν παιγνιδίων μας θὰ εἴπω ὅτι εἷς τῶν υἱῶν του, τετραετὴς τὴν ἡλικίαν, ἀπεπειράθη νὰ διαφθείρῃ αὐτὸν διὰ δώδεκα πενταλέπτων, ὅπως ἔλθῃ καὶ παίξῃ μαζί μας τὴν ὥραν τῆς ἐργασίας του. Πάντες ἐγνωρίζομεν πόσον ἱερὰ ἦτο ἐκείνη ἡ ὥρα, ἀλλὰ μᾶς ἐφαίνετο ἀδύνατον πάλιν ν' ἀντιστῇ εἰς δώδεκα *πεντάρες*!»

Τὰ παιδία εἰσέβαλλον συχνάκις εἰς τὸ σπουδαστήριόν του ὅπως ζητήσωσι σπάγον, ψαλλίδιον, μαχαίριον, σφυρίον ὅτε δὲ τοῦτο ἐπανελαμβάνετο πολλάκις, τοῖς ἔλεγε μετ' ἐγκαρτερήσεως· «Δὲν νομίζετε ὅτι εἰμπορεῖτε νὰ μὴν ξαναέλθητε;» Οὐδέποτε δὲ λέξις ἀνυπομονησίας ἢ ὀργῆς ἐξήρχετο τοῦ στόματός του. Ἦτο πάντοτε ἀγαθὸς καὶ πρᾷος, δεικνύων συμπάθειαν πρὸς τὰς ἀσχολίας τῶν τέκνων του, εἴτε παιγνίδια ἦσαν αὗται εἴτε ἐργασία.

Εἰς τοὺς προσκεκλημένους ὑπ' αὐτοῦ ἐφέρετο λίαν εὐγενῶς, καθιστῶν θελκτικωτάτην τὴν ἐν Δάουν διαμονὴν αὐτῶν· οὐδὲ σκιὰν ἀλαζονείας ἐδείκνυε· τοὐναντίον μάλιστα ἐφαίνετο θεωρῶν ἑαυτὸν ὅλως ἀσήμαντον ἐνώπιον τοῦ μεθ' οὗ συνδιελέγετο.

Ἐν ταῖς συναναστροφαῖς ὁ Δάρβιν ἦτο εὔθυμος· ἠγάπα ν' ἀστειεύεται, νὰ πειράζῃ ἐνίοτε, ἐξετίμα δὲ λίαν τὸ πνεῦμα τῶν ἄλλων καὶ τὴν εὐτραπελίαν. Ὁ Δάρβιν εὕρισκε καιρὸν ν' ἀσχολῆται καὶ περὶ τῶν ὑποθέσεων τοῦ χωρίου του· μετεῖχε διαφόρων φιλανθρωπικῶν σωματείων, προθύμως παντοτε εἰσφέρων.

Πῶς εἰργάζετο ὁ Δάρβιν.

Ὁ Δάρβιν δὲν συνήθιζε μηδὲ στιγμὴν νὰ δαπανᾷ ἐπὶ ματαίῳ. Τὴν ἀξίαν τοῦ χρόνου ἔμαθεν ἐπὶ τοῦ «Μπήϊγκλ» ἔνθα ἡ ἐργασία κατ' ἀνάγκην ἐγίνετο ἐν σπουδῇ. Ἦτο ἀδέξιος, ἐθαύμαζε δὲ πολὺ τοὺς δεξιοὺς ἀνατόμους. Ἠγάπα τὰς ἁπλᾶς μεθόδους καὶ τὰ ἁπλᾶ ὄργανα. Ἐπενόει παντοίας συσκευάς, κατασκευάζων χονδροειδῆ προσχεδιάσματα διὰ τοῦ ξυλουργοῦ ἢ τοῦ κλειθροποιοῦ τοῦ χωρίου. Ἡ ἀνατομική του τράπεζα ἦτο χονδρὰ σανίς, τὰ δ' ἐργαλεῖά του στοιχειώδη. Εἰργάζετο συντόνως, ἐξακριβῶν τὴν γενομένην ἐργασίαν, ὥστε νὰ μὴ ἔχῃ ἀνάγκην νὰ τὴν ἐπαναλάβῃ. Ἐσημείου ἕκαστον πείραμα, οἱονδήποτε καὶ ἂν ἦτο τὸ ἀποτέλεσμα αὐτοῦ. Ἐπεχείρει ἐνίοτε καὶ τὰ παραδοξότατα τῶν πειραμάτων φρονῶν ὅτι καὶ ἐξ αὐτῶν ἠδύνατο νὰ προέλθῃ τι. Ἐδείκνυε δ' ἐπιμονὴν ἀκατάβλητον, ἀληθὲς πεῖσμα. Εὐθὺς ὡς ἰδέα πειράματός τινος παρουσιάζετο εἰς τὸ πνεῦμά του, ἔπρεπε νὰ τὸ ἐκτελέσῃ ἀντὶ πάσης θυσίας. Μετὰ τὴν ὑπερβολικὴν συγγραφικὴν ἐργασίαν τὰ πειράματα ἀνεκούφιζον τὸ πνεῦμά του.

Τὰ βιβλία ἐθεώρει ὡς ἁπλᾶ ὄργανα ἐργασίας. Ἡ πρὸς αὐτὰ ἀγάπη τῶν φιλοβίβλων τῷ ἦτο πάντη ἄγνωστος. Ἐτεμάχιζε τὰ ὀγκώδη συγγράμματα ὅπως καταστήσῃ αὐτὰ εὐχείριστα. Ἐξέσχιζεν ἐκ τῶν διαφόρων φυλλαδίων ὅ,τι δὲν ἐνδιέφερεν αὐτῷ. Ἐφ' ὅσον ἀφικνοῦντο τὰ βιβλία ἐμελέτα ἢ διήρχετο αὐτὰ κατὰ τὴν πιθανὴν αὐτῶν ἀξίαν, τηρῶν σημειώσεις ἢ περιλήψεις πρὸς ἰδίαν αὐτοῦ χρῆσιν· αἱ δὲ σημειώσεις ἐκεῖναι καὶ τὰ τεύχη ἐταξιθετοῦτο ἐντὸς θηκῶν ὑπὸ διαφόρους τίτλους. Ἡ πλήρης κατατετμημένων τόμων βιβλιοθήκη του ἦτο παράδοξος τὴν ὄψιν.

Ὁ τρόπος τοῦ γράφειν αὐτοῦ ἦτο ἁπλοῦς· συνεβουλεύετο κατ' ἀρχὰς τὰς σχετικὰς πρὸς τὸ θέμα του σημειώσεις, καὶ ἐχάρασσε σχεδίασμά τι εἰς τὸ ὀπίσθιον μέρος τῶν τυπογραφικῶν διορθώσεων ἢ τῶν παλαιῶν χειρογράφων του. Εἶτα ἀντέγραφε τὸ γραφέν, διὰ τοῦ διδασκάλου τοῦ Δάουν, ὅστις ἦτο ὁ εἰδικὸς ἀντιγραφεὺς τοῦ Δάρβιν. Τὸ ἀντίγραφον ἐκεῖνο ἔπεμπεν εἰς τὸ τυπογραφεῖον, ἀφ' οὗ τὸ ἐπεθεώρει.

Ὁ Δάρβιν ἔγραφε μετὰ δυσχερείας, ἐνίοτε σκοτεινῶς καὶ ἀσαφῶς. Πολλάκις ἐσταμάτα ἐν τῷ μέσῳ φράσεως, ἐξ ἧς δὲν ἠδύνατο ν' ἀπαλλαχθῇ καὶ ἔλεγε πρὸς ἑαυτόν· «Τώρα, τί θέλεις νὰ εἰπῇς;» καὶ ἐξέφερεν ὑψηλοφώνως τὴν ἀπάντησιν. Τὸ φιλολογικὸν μέρος τῆς ἐργασίας του ἦτο τὸ δυσχερέστερον καὶ ἀνιαρώτατον εἰς αὐτόν. «Μοὶ φαίνεται ὅτι τὸ πνεῦμά μου εἶνε θῦμα κακῆς τινος τύχης, ἥτις μὲ ἀναγκάζει νὰ διατυπῶ ἐλλιπῶς ἢ ἀδεξίως τὰς ἰδέας μου. Κατ' ἀρχὰς συνείθιζον νὰ διανοῶμαι πολὺ πρὶν γράψω φράσιν τινα. Ἀπό τινων ἐτῶν παρετήρησα ὅτι ἐκέρδιζα καιρὸν χαράσσων ἐν βίᾳ σελίδας ὁλοκλήρους, συντέμνων κατὰ τὸ ἥμισυ τὰς λέξεις καὶ διορθῶν εἶτα αὐτὰς ἐν ἀνέσει. Αἱ τοιαῦται ἐν σπουδῇ κεχαραγμέναι φράσεις εἶνε πολλάκις καλλίτεραι ἐκείνων, ἃς θὰ ἔγραφον μετὰ σκέψιν.»

Εἰκονογραφήματά τινα, ἅτινα ἐδημοσιεύθησαν ἐν τοῖς ἔργοις του ἦσαν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἔργα τῶν τέκνων του, ἠσθάνετο δὲ πρὸς αὐτὰ ἄμετρον θαυμασμόν. Κατὰ τὰ τελευταῖα τῆς ζωῆς του ἔτη δὲν ἀντέγραφε πλέον ἀλλ' ὑπηγόρευε· ἔφθανε δὲ μέχρις ἐξαντλήσεως τῶν δυνάμεών του· κατέπαυεν αἴφνης τὴν ὑπαγόρευσιν λέγων· «Δὲν εἰμπορῶ πλέον· φθάνει.»

Τὰ ἔργα τῶν ἄλλων ἔκρινε λίαν εὐμενῶς καὶ ἂν ἔτι, ὡς συχνάκις συνέβαινε, δὲν εἶχον μεγάλην ἀξίαν. Ἡ μετριοφροσύνη του ἦτο πασίγνωστος. Ὁ Δάρβιν δεν ἦτο ἐκ τῶν πεναλέων ἐκείνων τῆς δόξης, οἵτινες ἀγωνίζονται ν' ἀποκτήσωσιν αὐτὴν διὰ παντὸς μέσου. Ἐπεθύμει ν' ἀφήσῃ ἔργον σταθερὸν καὶ βιώσιμον, εἶχε δὲ φυσικὴν φιλοδοξίαν καὶ ὑγιὲς πνεῦμα, ἀλλ' οὐδὲν πλέον. «Εἶμαι βέβαιος, εἶπε, ὅτι οὐδέποτε

κατὰ κεραίαν ἀπεμακρύνθην τῆς ὁδοῦ μου ὅπως ἀποκτήσω φήμην.»

Ἡ ἐπιστημονικὴ ἐντιμότης τοῦ Δάρβιν εἶνε γνωστή, εἶνε δὲ ἀξία νὰ κατασταθῇ παροιμιώδης.

Δύο μικρὰ γεγονότα, ἀσήμαντα καθ' ἑαυτὰ καταδεικνύουσι τὴν ὑπερβολικὴν αὐτοῦ ἀγάπην πρὸς τὴν ἀκρίβειαν. Ὁ Βρόδι Ἰνέζ, ὁ ἐφημέριος τοῦ Δάουν, διηγεῖται ὅτι ποτέ, μετὰ συνεδρίασιν, καθ' ἣν ἐγένετο συζήτησις περὶ τῶν συμφερόντων τῆς κοινότητος, ὁ Δάρβιν μετέβη εἰς ἐπίσκεψιν αὐτοῦ τὴν νύκτα. «Ἤρχετο νὰ μοὶ εἴπῃ ὅτι μολονότι ὅσα εἶπε κατὰ τὴν συζήτησιν ἦσαν κόσμια, ἐσκέφθη ὅτι ἠδυνάμην νὰ ἐξαγάγω πεπλανημένον συμπέρασμα, καὶ δὲν ἠθέλησε νὰ κοιμηθῇ πρὶν μοὶ παράσχῃ ἐξήγησιν· εἶμαι βέβαιος, προσεπιλέγει ὁ Βρόδι Ἰνέζ ὅτι ἂν ἡμέραν τινὰ παρουσιασθῇ γεγονός τι ἀναιροῦν τὰς προσφιλεστέρας θεωρίας του, θὰ ἐσημείου τὸ γεγονός, ὅπως τὸ δημοσιεύσῃ, πρὶν κατακλιθῇ.»

Τὸ ἕτερον ἐπεισόδιον ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Ρομαίηνις, ἑνὸς τῶν μᾶλλον ἀγαπητῶν μαθητῶν του. Ὁ Δάρβιν καὶ ὁ Ρομαίηνις εἶχον συνδιαλεχθῇ τὴν νύκτα, κατὰ τὴν ρύμην δὲ τοῦ λόγου ὁ Δάρβιν εἶχεν εἴπῃ ἐν παρόδῳ ὅτι τὸ ὡραιότατον θέαμα ὅπερ εἶδεν εἰς τὴν ζωήν του ἦτο τοπίον τι τῶν Κορδιλλιέρων. Ἀπελθὼν κατεκλίθη ἐνῷ ὁ Ῥομαίηνις παρέμεινεν ἐν τῷ ἐντευκτηρίῳ συνδιαλεγόμενος μετά τινος τῶν υἱῶν τοῦ Δάρβιν· ἀλλ' αἴφνης περὶ τὴν μίαν μετὰ τὸ μεσονύκτιον ἠνοίχθη ἡ θύρα καὶ ἐνεφανίσθη ὁ Δάρβιν. Ἀνηγέρθη μόνον καὶ μόνον ὅπως ἐλθὼν εἴπῃ ὅτι ἡ μνήμη του τὸν ἠπάτησε· ὅτι ἔπρεπε νὰ εἴπῃ περὶ ὄρους τινὸς τῆς Βρασιλίας καὶ οὐχὶ τῶν Κορδιλλιέρων μεθ' ὃ ἀπεσύρθη· ὡς λέγει καὶ ὁ Ῥομαίηνις τὸ ἐπεισόδιον τοῦτο εἶνε λίαν χαρακτηριστικόν, μαρτυροῦν τὴν μεγίστην ἀκρίβειαν τοῦ μεγάλου φυσιοδίφου.

Ὁ Δάρβιν κρίνων ἑαυτόν.

Ἰδοὺ δὲ πῶς ἔκρινεν ἑαυτὸν ὁ Δάρβιν·

«Στεροῦμαι μεγάλης ἀγχινοίας. Εἶμαι μέτριος κριτικός. Εὐθὺς ἅμα ἀναγνώσω ἐφημερίδα τινὰ ἢ βιβλίον αἰσθάνομαι σεβασμὸν εἰς τὰ γραφόμενα· βραδύτερον δέ, μετὰ παρατεταμένην σκέψιν, παρατηρῶ τὰ ἀσθενῆ αὐτοῦ μέρη. Ἡ δύναμις δι' ἧς ὁ ἄνθρωπος δύναται νὰ παρακολουθήσῃ μακρὰν καὶ ἀφῃρημένην συνέχειαν ἰδεῶν εἶνε παρ' ἐμοὶ λίαν περιωρισμένη· οὐδὲν δὲ ἄξιον λόγου θὰ κατώρθουν εἴτε ἐν τοῖς μαθηματικοῖς εἴτε ἐν τῇ μεταφυσικῇ.

Ἡ μνήμη μου εἶνε εὐρεῖα, ἀλλ' ὀμιχλώδης· ἀρκεῖται δὲ γνωστοποιοῦσά μοι ἀορίστως ὅτι ἀνέγνων ἢ παρετήρησα τι ἀντίθετον ἢ εὐνοϊκὸν πρὸς τὸ ἐξαγόμενον συμπέρασμα. Μετὰ στιγμάς τινας ἐνθυμοῦμαι ποῦ πρέπει νὰ ἐρευνήσω πρὸς ἐξακρίβωσιν. Τόσον μειονεκτεῖ κατὰ τοῦτο ἡ μνήμη μου, ὥστε οὐδέποτε ἠδυνήθην ν' ἀναμνησθῶ πέραν ὀλίγων ἡμερῶν ἁπλῆν τινα ἡμερομηνίαν ἢ ποιητικὸν στίχον.

«Πολλοὶ τῶν κρινάντων με ἀπεφήναντο περὶ ἐμοῦ «Εἶνε καλὸς παρατηρητής, ἀλλὰ στερεῖται καθ' ὁλοκληρίαν τῆς δυνάμεως τοῦ συλλογισμοῦ.» Δὲν νομίζω ὅτι τοῦτο εἶνε ἀκριβές· διότι τὸ περὶ *Γενέσεως τῶν εἰδῶν* σύγγραμμά μου ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους εἶνε μακρὸς συλλογισμός, ὅστις κατώρθωσε νὰ πείσῃ πλείστους νοημονεστάτους ἀνθρώπους· οὐδεὶς δὲ θὰ ἠδύνατο νὰ γράψῃ αὐτὸ ἂν ἐστερεῖτο δυνάμεως τινὸς συλλογισμοῦ.

Ἔχω τόσην εὕρεσιν, εὐθυφροσύνην, καὶ κρίσιν ὅσον μέτριος τις δικηγόρος ἢ ἰατρός, ἀλλ' ὄχι περισσοτέραν. Ἀφ' ἑτέρου φρονῶ ὅτι εἶμαι ὑπέρτερος τῶν συνήθων ἀνθρώπων εἰς τὸ παρατηρεῖν τὰ πράγματα, ἅτινα εὐχερῶς διαφεύγουσι τὴν προσοχήν, καὶ εἰς τὸ παρατηρεῖν ταῦτα μετ' ἐπιμελείας. Τὸ σπουδαιότατον πάντων εἶνε ὅτι ὁ πρὸς τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας ἔρως μου ὑπῆρξε φλογερὸς καὶ διάπυρος.

«Τὸ ἔρωτα τοῦτον ἐνεθάρρυνε τὰ μέγιστα ἡ φιλοδοξία ἣν εἶχον ὅπως ἐκτιμῶμαι ὑπὸ τῶν συναδέλφων μου φυσιοδιφῶν. Ἐκ παιδικῆς μου ἡλικίας ζωηρὰν ἐπιθυμίαν ἠσθανόμην νὰ ἐξηγῶ πᾶν ὅ,τι εἶχον παρατηρήσῃ, καὶ ν' ἀνάγω πάντα τὰ γεγονότα εἰς γενικούς τινας νόμους,

Αἱ ἕξεις μου εἰσὶ μεθοδικαί, τοῦθ' ὅπερ ἦτο ἀναγκαῖον πρὸς διεύθυνσιν τῆς ἐργασίας μου. Τέλος εἶχον πολὺν καιρὸν πρὸς ἐργασίαν, μὴ εὑρεθεὶς ἠναγκασμένος νὰ κερδίζω τὸν ἄρτον μου. Εἰ καὶ ἡ ἀσθένεια ἐξεμηδένισε πολλὰ ἔτη τοῦ βίου μου, μὲ προὐφύλαξε τῶν διασκεδάσεων καὶ τῆς σπατάλης τοῦ χρόνου.»

Ἐφ' ὅσον τὰ ἔτη προὐχώρουν αἱ οἰκογενειακαὶ μέριμναι ηὔξανον. Εἴς τινα φίλον του ἀναγέλλοντα αὐτῷ τὴν γέννησιν τοῦ δεκάτου τέκνου του ἀπήντησε συγχαίρων ἅμα αὐτῷ καὶ συλλυπούμενος, προσλέγων ὅτι ἂν συμβῇ καὶ εἰς αὐτὸν τοῦτο, εἶνε περιττὸν νὰ τῷ στείλῃ συγχαρητήρια, ἀρκούντων μόνων τῶν συλλυπητηρίων. Ἐπιλέγει δὲ ὅτι ἐπειδὴ ἕκαστος υἱὸς ἀπαιτεῖ κόπον διὰ νὰ ἀνατραφῇ, ὅσον τρεῖς θυγατέρες, ἡ οἰκογένειά του περιλαμβάνει δεκαεπτὰ τέκνα: πέντε υἱοὺς καὶ δύο θυγατέρας. Ἡ ἀγωγὴ τῶν πρώτων ἀπησχόλει αὐτὸν πολύ· ἔκρινε δὲ τὴν κλασικὴν ἀγωγὴν ἀνίκανον νὰ θωρακίσῃ τὸν νέον διὰ τὸν ἀγῶνα τοῦ βίου καὶ ἐλλιπῆ ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῆς ἀναπτύξεως τοῦ πνεύματος.

Θρησκευτικαὶ ἰδέαι τοῦ Δάρβιν

Οἱ πλεῖστοι τῶν ὁμιλούντων περὶ Δάρβιν χωρὶς ν' ἀναγνώσωσι τὰ συγγράμματά του — εἶνε δὲ πολυάριθμοι οὗτοι, — θεωροῦσιν αὐτὸν ὡς «ἄθεον» φρονοῦντα ὅτι ὁ ἄνθρωπος κατάγεται ἐκ πιθήκου.» Ἀλλ' ὁ Δάρβιν δὲν ἦτο ἄθεος· τοῦτο ἀποδεικνύεται ἀριδήλως ἐκ τῆς αὐτοβιογραφίας καὶ τῶν ἐπιστολῶν του.

Κατὰ τὴν παιδικὴν καὶ νεανικήν του ἡλικίαν, κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ πλοῦ, ὁ Δάρβιν ἐπίστευεν εἰλικρινῶς, παραδεχόμενος πάντα τὰ δόγματα τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἀγγλίας, τόσον μάλιστα ὥστε ἐξήγειρε τὴν ἱλαρότητα τῶν συμπλωτήρων του, οἵτινες ἐν τούτοις δὲν ἦσαν ἄθρησκοι. Ἀπὸ τοῦ 1836 μέχρι τοῦ 1839, μετὰ βαθείας σκέψεις μετέβαλεν ὁ Δάρβιν τὰς ἰδέας αὐτοῦ. Ἀπὸ χριστιανοῦ ἐγένετο θεϊστής· ἠσθάνετο τὴν ἀνάγκην δημιουργοῦ, βλέπων τὸ δημιούργημα, τὴν ἀνάγκην νομοθέτου βλέπων τοὺς πλήρεις μεγαλείου νόμους οὓς ἐξηρεύνα καὶ ἡρμήνευε, παρεδέχετο δὲ ὅτι οἱ νόμοι ἐξακολουθοῦσι τὴν πορείαν των ἄνευ μεσολαβήσεως τοῦ ἀρχῆθεν θέντος αὐτούς.

«Δὲν δύναμαι νὰ πεισθῶ λέγει που, ὅτι ὁ ἀγαθὸς καὶ παντοδύναμος Θεὸς ἐδημιούργησε τοὺς ἰχνεύμονας (παράσιτα ζωύφια τρεφόμενα ἐκ τῶν καμπῶν ἃς θανατοῦσι) ἐκ προθέσεως, ἐπὶ τῷ ὡρισμένῳ σκοπῷ νὰ ζῶσιν ἐν τῷ σώματι τῶν καμπῶν, οὔτε τοὺς ποντικοὺς ὅπως διασκεδάζωσι μετ' αὐτῶν αἱ γαλαῖ.» Ἀλλαχοῦ δέ· «Ὁ κεραυνὸς φονεύει ἄνθρωπόν τινα καλὸν ἢ κακόν, ἕνεκα τῆς λίαν περιπλόκου ἐπενεργείας τῶν φυσικῶν νόμων.» Ὁ Δάρβιν λοιπὸν ἐπίστευεν ὅτι οἱ νόμοι οἱ διέποντες τὸ σύμπαν, οὓς ἐδημιούργησεν ὁ Θεὸς δὲν δύνανται νὰ μεταβληθῶσι. «Ἐν τούτοις, λέγει, οὐδέποτε ὑπῆρξα ἄθεος. Οὐδέποτε ἠρνήθην τὴν ὕπαρξιν τοῦ Θεοῦ. Εἰς Ὁλλανδόν τινα ἔγραφε· «Τὸ μεγαλείτερον ἐπιχείρημα περὶ τῆς ὑπάρξεως Θεοῦ μοὶ φαίνεται ὅτι εἶνε ἡ ἀδυναμία εἰς ἣν εὑρισκόμεθα νὰ νοήσωμεν ὅτι τὸ μέγα καὶ ἐκπληκτικὸν τοῦτο σύμπαν μετὰ τῶν ἐπ' αὐτοῦ ὄντων εἶνε προϊὸν τύχης.» Ἐν ἄλλῃ δ' ἐπιστολῇ ἔγραφε· «Νομίζω ὅτι ἡ θεωρία τῆς ἐξελίξεως εἶνε καθ' ὁλοκληρίαν ἀσυμβίβαστος πρὸς τὴν εἰς Θεὸν πίστιν· ἀλλὰ πρέπει νὰ λάβωμεν ὑπ' ὄψιν ὅτι ὁ ὁρισμὸς τῆς ἐννοίας Θεὸς ποικίλλει κατὰ τὰ πρόσωπα.» Καὶ ἐξ ἄλλων ἔτι χωρίων τῆς αὐτοβιογραφίας καὶ τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Δάρβιν καταφαίνεται ὅτι ἦτο Θεϊστὴς καὶ οὐχὶ ἄθεος.

Ὁ Δάρβιν ἀπέθανε τῇ 19 Ἀπριλίου 1882, ἐκ νοσήματος τῆς καρδίας. Τοὺς τελευταίους τῆς ἀσθενείας του μῆνας παρεπονεῖτο ὅτι εἶχε μεγάλην ἀδυναμίαν καὶ ζάλην. Εἶδεν ἐρχόμενον τὸν θάνατον ἀλλὰ δὲν τὸν ἐφοβήθη, καὶ ἐξέπνευσεν ἐν μέσῳ τῶν οἰκείων του. Τῇ προτάσει μελῶν τινων τοῦ κοινοβουλίου ἐνεταφιάσθη εἰς τὸ Οὐεστμίνστερ. Ἀναπαύεται οὐχὶ μακρὰν τοῦ Νεύτωνος, δικαίως δὲ ἠξιώθησαν βασιλικῆς ταφῆς οἱ βασιλεῖς οὗτοι τῆς διανοίας.

Κ.

ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ

Ἡ εὐτυχία εἶνε λευκὴ ἢ ῥοδαλή· οὐδεὶς ποτε διενοήθη νὰ τὴν χρωματίσῃ ἄλλως.

—

Ὁ ἄνθρωπος εἶνε οἷος ὁ ἔρως αὐτοῦ

—

Ἡ ἀγέρωχος γυνὴ ἡ ἀπαξιοῦσα νὰ ζητήσῃ στήριγμα παρὰ τῷ ἀνδρὶ ἀπόλλυσι τὸ κατ' ἐξοχὴν θέλγητρον τοῦ φύλου αὐτῆς.

—

Ἀνάμνησις εἶνε ἡ σκιὰ τῆς εὐτυχίας.

—

Εἶνε εἶδος ἀγνωμοσύνης τὸ ν' ἀγαπᾶταί τις καὶ νὰ μὴ εἶνε εὐτυχής.

—

Ἐν ταῖς σχέσεσι ταῖς μᾶλλον οἰκείαις, ταῖς φιλικωτάταις, ἡ κολακεία καὶ ὁ ἔπαινος εἶνε τόσον ἀπαραίτητοι ὅσον τὸ ἔλαιον ὅπερ καθιστᾷ εὐχερῆ καὶ ἀθόρυβον τὴν στροφὴν τοῦ τροχοῦ.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Ἡ βασίλισσα Βικτωρία, ἥτις τὰς χειμερινὰς διατριβὰς αὐτῆς ποιεῖται εἰς τὴν ἐν Βάλμοραλ τῆς Σκωτίας πεφημισμένην ἔπαυλιν, ἔμαθεν ἐσχάτως ὅτι νεᾶνίς τις τῶν περιοίκων διετέλει ἐν ἀπελπισίᾳ διότι τὴν ἐγκατέλειπεν ὁ μνηστήρ της, προτιμήσας ἄλλην ἔχουσαν προῖκα 200 λιρῶν στερλινῶν. Ἡ ἄνασσα εἰδοποίησε τὴν νεάνιδα ὅτι θὰ ἐλάμβανεν ἴσην προῖκα παρ' αὐτῆς, ἅμα ὡς εὕρισκε νέον μνηστῆρα. Μαθὼν τοῦτο ὁ πρῶτος μνηστὴρ ἔσπευσεν ἀμέσως νὰ συνδιαλλαγῇ. Ἀλλ' ἡ βασίλισσα τῆς Ἀγγλίας ἀνήγγειλεν εἰς τοὺς γονεῖς τῆς κόρης, ὅτι τὴν ὑποσχεθεῖσαν προῖκα θὰ δώσῃ ἐὰν ἡ νεᾶνις εὕρῃ μνηστῆρα, δυνάμενον νὰ τηρήσῃ τὸν δοθέντα ὅρκον.

Περιεργοτάτην διαθήκην ἐγκατέλιπεν ὁ ἀποθανὼν ἐσχάτως ἐν Βάθ Ἄγγλος ἀντισυνταγματάρχης Nach. Κληροδοτεῖ δι' αὐτῆς ἐτήσιον εἰσόδημα 10 λιρῶν στερλινῶν εἰς τὸ κωδωνοστάσιον τοῦ πρεσβυτερίου τοῦ Βάθ, ἐπὶ τῷ ὅρῳ ὅτι ὁ κωδωνοκρούστης θέλει κρούει πενθίμως τοὺς κώδωνας ἀπὸ τῆς 8ης πρωϊνῆς μέχρι τῆς ὀγδόης ἑσπερινῆς ὥρας τὴν ἐπέτειον τοῦ γάμου του, τοὐναντίον δὲ χαρμοσύνως κατὰ τὰς αὐτὰς ὥρας τῆς ἐπετείου τοῦ θανάτου του « ἡμέρας καθ' ἣν—λέγει ἡ διαθήκη — ἀπηλλάγην ἀφορήτου οἰκογενειακῆς τυραννίας καὶ βίου ἀθλίου».

Λίαν χρησίμως ἐφηρμόσθη ἐσχάτως τὸ τηλέφωνον ἐν τοῖς ἀγγλικοῖς νοσοκομείοις· οἱ πυρέσσοντες καὶ οἱ ὑπὸ κολλητικῶν νοσημάτων προσβαλλόμενοι δὲν εἰξεύρουν πῶς νὰ ἐκδηλώσωσι τὴν εὐαρέσκειάν των. Τὸ τηλέφωνον τοποθετεῖται παρὰ τὴν κλίνην τοῦ ἀσθενοῦς, ὅστις εὐκόλως δυνάμενος οὕτως νὰ ὁμιλῇ

καὶ νὰ ἀκούῃ, συνομιλεῖ μετὰ τῶν φίλων του, καὶ ἀκροᾶται τῶν ὑπ' αὐτῶν ἀναγινωσκομένων αὐτῷ ἐφημερίδων, χωρὶς νὰ παρίσταται ἀνάγκη νὰ ἔρχωνται οὗτοι εἰς ἄμεσον μετ' αὐτοῦ κοινωνίαν. Τὸ τηλέφωνον νῦν πρόκειται νὰ λάβῃ ἑτέραν ἐφαρμογήν, ἐξόχως πρακτικήν, ἐν Λονδίνῳ. Πρόκειται νὰ συνδεθῶσι τηλεφωνικῶς μεταξὺ ἀλλήλων τὰ διάφορα νυκτερινὰ ἄσυλα, εἰς ἃ προσφεύγουσι ζητοῦντες στέγην οἱ ἀνέστιοι πένητες, ὥστε, ἐν ᾗ περιπτώσει ἄσυλόν τι ἔχει κλίνας περισσάς, ἕτερον δὲ δὲν ἔχει, ὡς πολλάκις συμβαίνει, νὰ εἰδοποιῆται τοῦτο καὶ ἀποστέλλῃ τοὺς εἰς αὐτὸ προσερχομένους ἐκεῖ ὅπου ὑπάρχει διαθέσιμος χῶρος.

Τὴν 10 τοῦ προσεχοῦς Μαρτίου ὁ πρίγκηψ καὶ ἡ πριγκήπισσα τῆς Οὐαλίας θέλουσιν ἑορτάσει τὴν εἰκοσιπενταετηρίδα τῶν γάμων των. Ἐπὶ τούτῳ τὸ δημοτικὸν συμβούλιον τοῦ Λονδίνου ἀπεφάσισε νὰ προσφέρῃ εἰς τὸ ἐπίσημον ζεῦγος ἀργυροῦν πρότυπον ἐν μικρογραφίᾳ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ ἱνστιτούτου, τοῦ ἀνεγειρομένου εἰς μνήμην τοῦ ἰωβιλαίου τῆς Ἀνάσσης. Πρὸς κατασκευὴν τοῦ δώρου ἐψήφισε τὸ συμβούλιον 525 λίρας στερλίνας ἤτοι 7,125 φράγκα.

Γαλλική τις ἐφημερὶς διηγεῖται τὸ ἑξῆς νόστιμον ἀνέκδοτον, ὡς συμβὰν ἐσχάτως παρὰ τὸ Μιλάνον.

Δύο τῶν πλανοδίων ἐκείνων θηριοτρόφων, τῶν περιαγόντων ἀνὰ τὰς πόλεις πρὸς ἐπίδειξιν ἐξημερωμένας ἄρκτους, ἐζήτησαν μετὰ τοῦ ζώου των φιλοξενίαν ἐν τῇ οἰκίᾳ χωρικοῦ τινος τῶν περιχώρων. Οἱ χωρικοί, μὴ γνωρίζοντες ποῦ νὰ τοποθετήσωσι τὴν ἄρκτον, ἐνέκλεισαν αὐτὴν ἐκεῖ ὅπου ἐφυλάσσετο ὁ χοῖρος τῆς οἰκίας, τοῦτον δ' ἐτοποθέτησαν εἰς ἄλλο μέρος.

Κατ' ἐκείνην ἀκριβῶς τὴν νύκτα δύο ζωοκλόποι εἶχον ἀποφασίσει νὰ μεταβῶσιν εἰς τὴν οἰκίαν καὶ κλέψωσι τὸν χοῖρον, καὶ μίαν ὥραν μετὰ τὸ μεσονύκτιον ἀπῆλθον πράγματι ὅπως εἰσδύσωσιν εἰς τὸ χοιροφυλακεῖον. Ὁ εἷς ἔμεινεν ἔξωθεν αὐτοῦ φρουρῶν, καὶ ὁ ἕτερος εἰσῆλθεν ἐντός· ἐκτείνων δὲ τὴν χεῖρα καὶ ψαύων τὸ ζῶον, ἔλεγε πρὸς τὸν σύντροφόν του·

— Τί μαλλιαρὸ ποῦ εἶνε τὸ γουροῦνι!

Ἀλλ' ἐνῷ ἡτοιμάζετο νὰ προσδέσῃ πέριξ τοῦ τραχήλου τοῦ ὡς χοίρου ἐκλαμβανομένου σχοινίον, αἴφνης ἡ ἄρκτος ἐξαγριοῦται καὶ διὰ τῆς κεφαλῆς πλήττει αὐτὸν κατὰ τὸν στόμαχον ἰσχυρῶς.

Πᾶς τις δύναται νὰ φαντασθῇ τὸν φόβον τοῦ κλέπτου, ὅστις ἀπελθὼν νὰ κλέψῃ τὸν ἀκίνδυνον χοῖρον, εὑρίσκετο αἴφνης ὑπὸ τοὺς ὀξεῖς ὄνυχας ἀγρίας ἄρκτου. Ἐνόμιζεν ὅτι εἶχε νὰ κάμῃ μὲ τὸν διάβολον, τοιαύτας δὲ γοερὰς κραυγὰς ἔρρηξεν, ὥστε ὁ μὲν σύντροφός του ἐτράπη εἰς φυγήν, αὐτὸς δὲ συνελήφθη ὑπὸ τῶν ἀφυπνισθέντων οἰκοδεσποτῶν.

Οὐδὲν κατανυκτικώτερον τῆς ἀγάπης, ἣν ἐκδηλοῖ τὸ γερμανικὸν ἔθνος πρὸς τὸν νοσοῦντα αὐτοκρατορικὸν πρίγκηπα. Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῶν ἑορτῶν τῶν Χριστουγέννων ἐπέμφθησαν πλὴν ἄλλων δώρων εἰς τὸ ἐν Βερολίνῳ μεγαρόν του καὶ εἰς τὰς ἐν Πότσδαμ καὶ Βέρνστορφ ἐπαύλεις του ἐκ πάσης ἐσχατιᾶς τῆς Γερμανίας τόσαι ἰνδικαὶ ὄρνιθες καὶ χῆνες καὶ νῆσσαι καὶ περιστεραί, ὥστε πᾶσαι αἱ αὐλαὶ ὑπερεπληρώθησαν καὶ οἱ ὑπηρέται ἠρνοῦντο πλέον νὰ παραλαμβάνωσι τοὺς ὑπὸ τῶν ταχυδρομικῶν ὑπαλλήλων ἀπαύστως κομιζομένους κλωβούς. Ἐν Σὰν-Ρέμῳ ἀφίχθησαν ἤδη ἢ ἠγγέλθησαν ἀναρίθμητα δέματα πλήρη ἀλάντων, πλακουντίων, γλυκυσμάτων κτλ. Τὰ δύο ὑπερμεγέθη δένδρα τῶν Χριστουγέννων, ἅτινα ἐπέμφθησαν εἰς τὸν πρίγκηπα ὡς ἀνάμνησις τῆς πατρίδος, κατέσχον οἱ ἰταλοὶ τελωνοφύλακες εἰς τὰ σύνορα, ἕνεκεν τῆς ἐν Γερμανίᾳ φυλλοξήρας. Ἐξ ἄλλου, ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς πρώτης τοῦ ἔτους, οἱ κάτοικοι τοῦ Βερολίνου ἐσκέφθησαν νὰ ἀποστείλωσιν εἰς τὸν πρίγκηπα δῶρον πρωτότυπον, συνιστάμενον εἰς καλλιτεχνικώτατον λεύκωμα κολοσσιαίων διαστάσεων, οὗ τὴν πρώτην σελίδα κατέχει προσφώνημα, γραφὲν ὑπὸ λογίου διακεκριμένου καὶ μετὰ μεγίστης φιλοκαλίας κεχαραγμένον, τὰς λοιπὰς δὲ αἱ ὑπογραφαὶ τῶν κατοίκων. Πρὸς συγκέντρωσιν τῶν ὑπογραφῶν ἰδιαίτεροι κατάλογοι ἠνεῴχθησαν ἐν πάσαις ταῖς συνοικίαις τοῦ Βερολίνου.

Ἀφ' ἧς ἱδρύθη ἐν Newport τῆς Βορείου Ἀμερικῆς ναρκοπηγεῖον, ἀπεπειράθησαν νὰ φωτίσωσι τὰ βάθη τῆς θαλάσσης δι' ἠλεκτρικοῦ φωτός. Τοιαῦτα δὲ φῶτα κατεβυθίσθησαν τελευταῖον εἰς βάθος 20 ποδῶν καὶ ἐφώτιζον τὸν πυθμένα εἰς ἔκτασιν 150 ποδῶν, οὕτως ὥστε ἦσαν ὁρατὰ καὶ τὰ ἐλάχιστα ἀντικείμενα. Ἡ δύναμις τῶν φώτων τούτων ἢ λυχνιῶν εἶνε 100 κηρίων. Τοιαῦτα δὲ ἠλεκτρικὰ φῶτα θὰ φέρωσιν ὅλα τὰ ναρκοβόλα πλοῖα τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν.

Παρὰ τοῖς Ἄγγλοις γενικῶς, ἀλλ' ἐν Σκωτίᾳ ἰδίως, ἡ Κυριακὴ θεωρεῖται ὡς ἱερὰ καὶ ἀπαραβίαστος.

Σχετικῶς πρὸς τοῦτο φέρονται δύο νόστιμα ἀνέκδοτα·

Ἱερεὺς τῆς ἐλευθέρας Σκωτικῆς ἐκκλησίας συνήντησέ ποτε ἐνορίτην τινά.

— Χαίρω πολὺ διότι σὲ συνήντησα, λέγει ὁ ἱερεύς, διότι ἔχω πρὸ καιροῦ νὰ σοῦ εἰπῶ κάτι. Ἔμαθα, δὲν εἶμαι βέβαιος ὅμως, ὅτι περιπατεῖς ἐνίοτε κατὰ τὴν ἁγίαν ἡμέραν τοῦ Σαββάτου.

— Τὸ ὁμολογῶ, παππᾶ μου, ἀλλὰ τὸ Εὐαγγέλιον δὲν λέγει ὅτι ὁ Χριστὸς ἐπεριπάτησε τὴν ἡμέραν τοῦ Σαββάτου ἐντὸς ἀγροῦ σίτου;

— Δὲν λέγω τὸ ἐναντίον, ἀπαντᾷ ὁ ἐξαίρετος λειτουργὸς τοῦ Ὑψίστου, ἀμηχανῶν πως, ἀλλά, προστίθησιν ἀμέσως ἀνακτῶν ὅλην του τὴν ψυχραιμίαν, ἐπίτρεψέ μου νὰ σοῦ εἴπω ὅτι ἂν ὁ Χριστὸς ἐπεριπάτησε τὴν ἡμέραν τοῦ Σαββάτου, αὐτὸ μόνον δύναμαι νὰ εἴπω, δὲν τὸν θαυμάζω διὰ τοῦτο πολύ!

Ἄλλοτε πάλιν Ἄγγλος καλλιτέχνης, περιοδεύων τὴν Ἀγγλίαν, ἔστη καθ' ὁδόν, Κυριακήν τινα, ἵνα θαυμάσῃ τὰ ἐρείπια παλαιοῦ πύργου.

— Πῶς ὀνομάζεται ὁ πύργος αὐτός; ἠρώτησε διερχόμενον χωρικόν.

— Δὲν ὁμιλοῦν σήμερα γιὰ τέτοια πράγματα, ἀπήντησεν ὁ Σκῶτος καὶ ἀντιπαρῆλθεν.

— Πιστεύεις σὺ ὅτι εἶνε κακὸν νὰ καθήσουν δεκατρεῖς 'στὸ τραπέζι;

— Ὅταν ἔχουν μαγειρέψῃ μόνον γιὰ δώδεκα...

Ἐν Ἀθήναις ἐκ τοῦ τυπογραφείου τῶν καταστημάτων ΑΝΕΣΤΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ. 1888—1200